SO BING KONG.

HET EERSTE HOOFD DER CHINEEZEN TE BATAVIA

(1619—1636)

DOOR

B. HOETINK.

De toekomstige schrijver van eene geschiedenis der Chineezen in Indië onder de Compagnie, mag niet verwachten dat zijn arbeid zal worden gemakkelijk gemaakt dank zij een overvloed van Chineesche bronnen. Immigranten van de klasse welke de Chineesche gemeente te Batavia vormde, hielden geene kronieken bij en lieten geene gedenkschriften na; dat de afstammelingen van die immigranten in Indië, familiepapieren zullen hebben bewaard is weinig waarschijnlijk; — opschriften in tempels en op graven welke aan verval, vernieling en opruiming zijn ontkomen, zullen vermoedelijk de eenige van Chineezen afkomstige gegevens bevatten waarover die geschiedschrijver zal kunnen beschikken. Het opsporen en vastleggen van zulke opschriften zal daarom een nuttig werk wezen en niet te lang mogen worden uitgesteld.

De schaarschte van bouwstoffen door Chineezen nagelaten, zal evenwel niet behoeven te ontmoedigen. Van hetgeen in de archieven hier te lande en in Indië is bewaard gebleven, is nog niet zooveel bewerkt en uitgegeven dat nasporingen aangaande Chineezen onder het gezag van de Compagnie, op teleurstelling zullen uitloopen. Die verwachting is gegrond op de ondervinding opgedaan bij het zoeken naar berichten over den eersten Chinees die te Batavia tot Hoofd zijner landgenooten is aangesteld. Wat in gedrukte en in onuitgegeven stukken omtrent dit eerste Hoofd is aangetroffen, kwam belangrijk genoeg voor om in zijn geheel te worden medegedeeld. Vooraf zal een overzicht worden gegeven van hetgeen bekend is van het ontstaan der Chineesche kolonie te Batavia, van de herkomst der bevolking, aan het hoofd waarvan «Bencon» werd geplaatst.¹

¹ Verg. Mr. van Alphen: Iets over den oorsprong en de eerste uitbreiding der Chineesche Volkplanting te Batavia (Tijdschrift v. Ned. Indië 4° jaarg. 1° deel (1842), bl. 70 vgg.).

Uit betrouwbare Chineesche berichten blijkt dat lang vóór Europeanen het eiland Java bezochten, Chineezzen aldaar handel dreven en gevestigd waren, nl. vóór 1300 ¹. Uit de periode Wan-li (1573—1619) wordt vermeld dat Chineesche handelaren geregeld te Bantam kwamen en ook vinden wij verhaald dat (in 1411) hunne vaartuigen Grissé aandeden, waar op een kaal zeestrand, door de vestiging van Chineezzen, eene bloeiende havenplaats was verrezen, bewoond door rijke Chineezzen uit Canton, één van wie zelfs plaatselijk hoofd was. Omstreeks denzelfden tijd (begin der 15e eeuw) waren te Toeban vele Chineezzen uit Canton en Tsiang Tsioe, terwijl ook Soerabaja eenige Chineezzen onder zijne inwoners telde ².

Deze handelaren en emigranten waren — evenals later — voor het meerendeel afkomstig uit die streken in de provincie Hokkian (Zuid-China) waarvoor Tsoan Tsioe (Chincheo) en Amoy de havens waren en waar de lust voor den handel en de scheepvaart naar het buitenland levendiger was dan in de andere provincies van het Chineesche rijk ³.

Bij de komst der eerste Hollanders op Java (1596) vonden zij «de Chinesen woonen tot Bantam op een quartier alleene, dat met een stercke pallisade omvanghen is, ende met een moras bevesticht, alwaer zy wel de fraeyste huysen hebben, dieder inder stadt soude mogen wesen» ⁴. Ook aan Edmund

¹ Groeneveldt, Notes on the Malay Archipelago and Malacca, compiled from Chinese sources. (Verhandelingen Bat. Gen. v. K. en W. deel 39, 1880).

bl. 16. when Chinese merchants arrive there, they are received as guests in a public building [tusschen 960-1279].

bl. 18. the envoy told that a Chinese from Kien-khi who was owner of many vessels and a great merchant, had come many times to his country [990].

² Groeneveldt, Notes enz.

bl. 41. Chinese traders also go and come there continually the ships of Chinese and barbarian merchants all collect there and it is full of valuable merchandise; the chief of this village is a man from Canton.

bl. 47. Tuban is the native name of a place with somewhat more than a thousand families, all under one chief; amongst these are many Chinese from Canton and Chang-Chou, who have settled there.

bl. 47. originally this place [Grissé] was a barren seashore, but Chinese who came to this country established themselves there; at the present day the rich people are Cantonese.

bl. 48. Here [Soerabaja] are again about a thousand families, with Chinese amongst them.

³ Groeneveldt, de Nederlanders in China. (Bijdr. Kon. Inst. VI, dl. 4 (1898), bl. 40, 46).

⁴ De eerste schipvaart der Nederlanders, enz. (Uitgave der Linschoten Vereeniging) 1915, I, 121.

Scot (1602) viel het op dat de huizen in de Chineesche wijk aldaar, tenminste gedeeltelijk en die van de gegoeden veelal geheel van steen waren ¹. Trouwens, de talrijke in Bantam gevestigde Chineezen vonden niet alleen een bestaan in den handel in Chineesche waren, ² den inkoop van peper en den verkoop van lijnwaden; ³ zij verbouwden zelf ook peper en rijst, waren in tegenstelling met de inheemsche bevolking ijverig en spaarzaam ⁴ en wisten hun voordeel te doen met de eenvoudigheid

¹ A discourse of Java etc., written by Master Edmund Scot (Purchas His Pilgrimes, uitgave 1905), II bl. 439.

At the very end of this Towne, is the China Towne, a narrow River parting them....

This China Towne, is for the most part built of Brick, every house square, and flat over-head, some of them having Boords, and small Timbers, or split Canes over-crosse, on which are laid Bricks and Sand, to defend them from fire. Over these Bricke Ware-houses is set a shed, being built up with great Canes, and Thatched, and some are built up with small Timber, but the greatest number with Canes onely. Of late years, since we came thither, many men of wealth have built their houses to the top, all fire free, of the which sort of houses, at our first comming, there was no more but the Sabindars house, and the rich Chyna Merchants house.

² De Jonge, Opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië II, 326, 398.

De Syneesen brachten van alderley syden geweeven ende ongeweeven getwaent ende oock ongetwaent, met schoon aerdewerck, met meer andere vreemdicheden [Juni 1596].

... daerdoor de stadt groote neringe heeft als Cynesen, die daer veel syn ende meer als eenige ander nacye, dryven oock grooten handel [Jan. 1599].

³ Groeneveldt, de Nederlanders in China, bl. 51, 53.

The Journal of John Jourdain 1608—1617 (Hakluyt Society, bl. 316). Every yeare aboute the end of February there came to Bantam three, four, five and six juncks from China, bringinge divers sorts of comodities as is before mentioned. These juncks remayne in Bantam till the end of Maye or June; then they departe, most parte loden with pepper, beinge shippes aboute 300 tonns or more, which doe carry aboute six, seven, and eight thousand sacks of Bantam pepper, besides divers other comodities, as sanders wood, and much money, which they make of cashas or lead money which they bringe out of China, and carrie rialls of eight out of the cuntrye for them; soe that, notwithstandinge soe much money as is brought to Bantam yearlie by us and the Dutch, which wee paye for pepper, there is great scarcitie of money, by reason that the China junckes carrie itt yearlie for China; which the Kinge doth suffer because the China marchannts doe bribe him, which hee is content to take although itt be the overthrowe of his commons [1614].

⁴ Scot a. w. bl. 441.

The Chinois, doe both plant dresse, and gather the Pepper, and also sowe their Rice, living as Slaves under them, but they sucke away all the wealth of the Land, by reason that the Javans are so idle.

en de zucht naar gemak der inwoners»¹. Dat het Chineesche kwartier te Bantam in hooge mate onzindelijk was², zal de bewoners daarvan niet hebben gehinderd; in de steden en dorpen van hun vaderland was het in dat opzicht immers niet anders.

Te Jacatra, in den tijd toen deze plaats nog onder een Inlandsch vorst stond, woonden Chineezzen aan den zeekant, in een eigen kampong³. Zij hadden daar «een geheel eigen kwartier», «waar onze eerste Logie, of het Handelhuys, was opgericht»⁴, en hunne huizen hebben blijkbaar zoo dicht bij die Logie gestaan dat G. G. Reynst het noodig achtte aan het contract dat hij in 1614 met den Koning van Jacatra sloot, de clausule toe te voegen: «omme voor te komen peryckell van brandt, zal Zijn Maj^t aff doen breken all de huijsen int Chineese quartier, die ontrent de logie staen, tot 't rivierken toe en niet gedoogen datter van ymandt eenige bout werden, ten ware van steen van 't onderste ten dack toe jncluijs»⁵. Vijf jaar later — nadat de opperkoopman Pieter Dircksz. de Chineesche wijk had vernield (12 Dec. 1618)⁶ — werden vlak bij ons fort ook steenen huizen niet langer geduld, Chineezzen en Javanen mochten niet dichter dan «op twintigh vadem buijten ons pagger»⁷ bouwen.

De eisch dat alleen steenen huizen in de Chineesche wijk zouden worden gebouwd, is blijkbaar niet gehandhaafd. In de eerste jaren na Coen's verovering van Jacatra (30 Mei 1619) zal het onraadzaam zijn geoordeeld de Chineezzen, wier komst zoo zeer werd op prijs gesteld, door bouwvoorschriften af te schrikken en zal zijn toegelaten dat zij woningen van min kostbare materialen zetten, met het gevolg dat een brand in 1622 groote schade aanrichtte, waarna op nieuw werd «geordonneert dat niet dan steenen huysen in plaets van d'affgebrande gemaect worde»⁸.

¹ Van der Chijs, de Nederlanders te Jacatra, bl. 1.

² Letters received by the E. I. Company I, 260.

I hold that he that escapes without disease from that stinking stew of the Chinesas' part of Bantam must be of a strong constitution of body, or else of a temperate and well governed life [20 Juni 1613].

³ Van der Chijs, a. w. bl. 1, 10.

⁴ Jan Hooijman, Tegenw. Staat v. d. Landbouw enz. (Verhandelingen Bat. Gen. v. K. en W. deel I, 183).

⁵ Heeres, Corpus diplomaticum, I (Bijdr. Kon. Inst. VII, 3, 1907) bl. 118.

⁶ Van der Chijs, a. w. bl. 54.

⁷ Heeres, a. w. bl. 147.

⁸ de Jonge, IV, 268.

De Jacatra'sche Chineezzen schijnen zich vooral op het stoken van arak en den rijsthandel te hebben toegelegd ¹. Een hunner, de anachoda Wattingh, moet een man van importantie zijn geweest. Hij fungeerde als getuige bij de teekening van het hierboven bedoelde contract ² en een bolwerk werd zelfs naar hem genoemd ³. Zijne goede verstandhouding met de Hollanders is misschien de reden geweest waarom de Pangeran van Bantam, na den val van Jacatra, hem heeft laten ter dood brengen ⁴.

Dat de 16 Chineezzen die gedurende de belegering van onze versterking te Jacatra zich daarbinnen ophielden ⁵, aan de verdediging een werkzaam aandeel zullen hebben genomen, is niet waarschijnlijk. Wel zullen zij de pen hebben gevoerd en als tolken hebben dienst gedaan wanneer de briefwisseling tusschen de belegeraars en de onzen in het Chineesch plaats had omdat «niemand in 't fort Javaens conde lesen» ⁶.

Gouv.-Gen. Coen, die vroeger te Bantam van zijne Chineesche concurrenten zooveel last had gehad dat hij de peper uit eenige van hunne jonken liet halen tegen vergoeding van een door hem gestelden marktprijs ⁷, en daarmede voortging ook nadat de Bewindhebbers zulk optreden hadden afgekeurd ⁸, beschuldigt de Chineezzen weliswaar van «valsheyt en boosheyt» ⁹, maar toen hij Jacatra had veroverd, was hij ten volle overtuigd dat in de eerste plaats Chineezzen noodig waren om het «generale rendez-vous» tegen aanvallen te beveiligen en de nieuwe vestiging welke «eerlange de grootste coopstadt van gants Indien wel soude mogen worden» ¹⁰ tot bloei te brengen. «Daer is geen volck die ons beter dan Chinesen dienen en soo licht als Chinesen te become syn» getuigde hij na zijn aftreden in 1623 ¹¹.

¹ de Jonge III, 181; van der Chijs, a. w. bl. 4.

² Heeres, a. w. bl. 118: Aldus gedaen in de logie tot Jaccatra ter presentie van anaghoda Wattingh, Chineesch, op den 21^e Xber. 1614.

³ Van der Chijs, a. w. bl. 85 en Pieter van den Broecke, *Wonderlycke Historische ende Journaelsche Aenteyckeningh* (1645) bl. 95.

⁴ de Jonge IV, 270. Annachoda Wattingh, die overste van de Chinesen tot Jacatra, by des Coninex tyden geweest en door den Pangoran gedood is.

⁵ de Jonge IV, 125.

⁶ de Jonge IV, 165.

⁷ Groeneveldt, *de Nederlanders in China*, bl. 54.

⁸ Groeneveldt, a. w. bl. 55.

⁹ de Jonge IV, 182.

¹⁰ de Jonge IV, 190.

¹¹ de Jonge IV, 280.

Licht te bekomen! Die uitspraak lijkt niet in overeenstemming met de ondervinding door Coen opgedaan.

Het dichtst in de buurt waren de Chineezten te Bantam, waar hun getal op ruim 2000 werd geschat ¹, en het lag voor de hand dat er naar werd gestreefd deze Chineezten naar Jacatra te lokken. De Pangeran echter, die feitelijk het gezag te Bantam in handen had en zeer wel zal hebben ingezien dat met de Chineezten ook de handel zoude verlopen, was er op bedacht hunne verhuizing tegen te gaan. Beducht voor een aanval van Coen, had hij aanvankelijk het Chineesche kwartier laten afbreken ², «zoo om te meer ruimte en uitzicht te hebben, als om daar mede, wanneer het in de brand mogte geschooten worden, niet belemmerd of verlegen te wezen» ³; toen het onweer voorbijdreef, dwong hij «de voorneemste... weder nieuwe huysen te bouwen» ⁴ waardoor hij hen aan Bantam bond. «De Chinesen hout de Pangoran van Bantam aldaer op, wie sal dan een casteel en stadt tot Jacatra bouwen» ⁵, deze klacht van Coen wijst er op dat de maatregelen van den Pangeran doel troffen. Als afschrikwekkend voorbeeld liet deze eenige Chineezten en Javanen die naar Jacatra hadden willen overloopen, ter dood brengen ⁶ en de overige Chineezten werden «seer nauwe bewaert» ⁷. Het verlaten van Bantam, waar de rijst duur was en veel misère werd geleden, was alzoo eene gevaarlijke onderneming; toch kwamen «dagelycx veel Chinesen by ons vluchten» ⁸. Later zijn de Chineezten blijkbaar niet langer door dwang te Bantam gehouden want kort vóór Coen's vertrek kwamen 170 Chineezten gezamenlijk van daar naar Batavia ⁹.

Den rechtstreekschen aanvoer van emigranten uit de overbevolkte streken van Zuid-China, trachtte onze Regeering te Batavia te bevorderen door aan de uit China komende jonken den eisch te stellen «seecker getal van volck aen ons off tot Jacatra te beschicken», onder bedreiging «soo het niet en doen, dat dan eenige uyt hare joncken sullen lichten» ¹⁰. Ook langs den weg van rechtstreekschen aanvoer is men er niet in geslaagd

¹ de Jonge IV, 197.

² de Jonge IV, 178.

³ Johannes Camphuijs bij Valentijn IV, 485.

⁴ de Jonge IV, 188.

⁵ de Jonge IV, 184.

⁶ de Jonge IV, 182.

⁷ de Jonge IV, 188.

⁸ de Jonge IV, 197.

⁹ de Jonge IV, 272.

¹⁰ Groeneveldt, a. w. bl. 69—70.

de vaste Chineesche bevolking van Batavia gestadig te doen toenemen; haar aantal dat in 1619 tusschen 300 en 400 beliep ¹, was in het volgende jaar wel tot «omtrent 800» ² vermeerderd, maar bedroeg zelfs in 1629 nog slechts 2000 ³, terwijl toch alleen in het jaar 1626 vijf jonken over de tweeduizend nieuwelingen hadden aangebracht ⁴. Van de 3500 Chineezzen aan het einde van Gouv-Gen. Carpentier's bestuur (1627) te Batavia gevestigd ⁵, waren er zooveel vertrokken, verloopen en gestorven dat op het oogenblik van Gouv-Gen. Coen's overlijden (1629) niet boven de 1200 resteerden ⁶, welk aantal aan het einde van hetzelfde jaar tot over de 2000 klom ⁷, maar ook in de eerstvolgende jaren niet veel hooger steeg. (einde 1632—2422 en einde 1633 omtrent 2300) ⁸.

Nog een derde middel is beproefd om Batavia van Chineezzen te voorzien en dit — het hatelijkste en ondeugdelijkste dat te bedenken viel — was: geweld. De Europeërs stelden zich in het Oosten niet tevreden met de gelegenheid daar handel te drijven, zij eischten den alleenhandel, de uitsluiting van alle mededingers. Wie daarin hun niet ter wille was of hen dwarsboomde, werd als vijand beschouwd, dien men het recht had te behandelen gelijk men goeddacht. Eenmaal zich dit recht toekennende, lag de toepassing voor de hand van de leer van Coen: «Daar is ter wereld niets dat den mensch beter recht verleent dan macht en geweld bij 't recht gevoegd» ⁹. Zoo klaagden de Engelsche kooplui in Japan wel dat de Hollanders zoovele jonken

¹ de Jonge IV, 190.

² Groeneveldt, de Nederlanders in China, bl. 70.

³ de Jonge V, 163.

⁴ de Jonge V, 115.

⁵ de Jonge V, 162.

⁶ de Jonge V, 162.

⁷ de Jonge V, 163.

⁸ de Jonge V, 201, 214.

Volgens de officiële statistiek, opgenomen in Dagh-Registers en Overgekomen Brieven van Batavia, bedroeg het aantal Chineezzen *binnen* de stad (Oostzijde, Westzijde en Voorstad):

in 1677: 3176 o. w. 1038 volw. mannen.

1678: 3220 " 1097 " "

1679: 3006 " 1038 " "

1680: 3166 " 972 " "

1719: 3637 " 1639 " "

ult^o. Dec. 1739: 10574 " 4837 " "

Tiele, Bouwstoffen I, Inleiding, bl. XLI.

namen ¹, maar zij zelf ontzagen zich evenmin om jonken te rooven welke op Manila voeren en de lading te lichten uit jonken die te Bantam lagen (1619) of die zij op de kust van Sumatra aantreffen (1622) ². Zulk optreden noemen wij thans zeeroof; de destijds gangbare opvattingen moeten anders zijn geweest.

Omdat nu de Chineesche provinciale autoriteiten in Zuid-China hunne onderhoorigen niet wilden dwingen de vaart op Macao en Manila te staken en uitsluitend met ons handel te drijven, ook ons niet wilden vergunnen ons te vestigen en te versterken op een eiland van de Pescadores dat behoorde tot het gebied van het Chineesche rijk, nam men onzerzijds aan in staat van oorlog te wezen en pleegde men allerlei geweld-daden welke «de verbitteringe ende verachtinge» ³ der Chineezzen rechtvaardigden en oorzaak waren «dat wij niet als voor moordenaers, geweldenaers ende zeeroovers gereputeert werden» ⁴. Jonken werden vernield en de opvarenden er uit gelicht; landtochten werden ondernomen, huizen verbrand en de weerlooze kustbevolking medegevoerd ⁵ «om Battavia, Amboyna, Banda daer mede te peupuleeren» ⁶. Dit hardhandig en ondoelmatig optreden, door Gouverneur Sonck in 1624 zoo scherp gelaakt ⁷, heeft tot de vermeerdering van de Chineesche bevolking van Batavia weinig bijgedragen, daar van de «veroverde» Chineezzen slechts enkelen in leven bleven en onze hoofdstad bereikten ⁸. Aldaar aangekomen, werden zij niet als slaven behandeld; zij

¹ Zie: Letters written by the English Residents in Japan (1617) bl. 205, 212; (1618) bl. 219, 220.

Letters received by the East India Company etc. II, 199; III, 291; IV, 140; VI, 89.

The English Factories I, 152, 156.

Diary of John Cocks I, 260; II, 302, 303, 324—327.

The voyage of John Saris to Japan (1613) bl. 131.

Bijdr. Kon. Inst. III, 7 (1872), bl. 317—320.

² de Jonge IV, 264—265, Bijdr. Kon. Inst. III, 7 (1872) bl. 317 e. v.

³ Groeneveldt, de Nederlanders in China, bl. 280.

⁴ Groeneveldt, a. w. bl. 291, 494.

⁵ Groeneveldt, a. w. bl. 25, 187, 220, 251, 323, 324, 378, 458, 469, 472, 473, 475.

Kronijk Historisch Genootschap. 1853, IX 93, 94, 145.

Iovrnael ofte Gedenckwaerdige beschrijvinghe vande Oost-Indische Reyse van Willem Ysbrantsz. Bontekoe van Hoorn (Hoorn, 1648), bl. 40, 47.

⁶ Kronijk Historisch Genootschap. 1853, IX 93 (71).

⁷ Groeneveldt, a. w. bl. 291, 494.

⁸ Groeneveldt, a. w. bl. 222, 536.

werden overgedaan aan landgenooten voor 60 realen van 8ten, «te betalen met 4 realen van 8ten ter maent, boven hun ordinaris hooftgelt»¹ ($1\frac{1}{2}$ reaal 's maands), zoodat zij gelegenheid hadden door arbeid of nering in hun levensonderhoud te voorzien en na eenigen tijd de vrijheid te herkrijgen. Op de voorstelling alsof zij «niet bij ons als gevangenen gehouden worden, maer neffens onse burgers vrij en franck de commoditeyten van ons landt genieten ende haer als vrijlieden, sonder eenige overlast te lijden, ernereren»², valt echter wel wat af te dingen. Zij waren toch niet uit eigen beweging naar Batavia gekomen en bleven daar evenmin vrijwillig.

Zoowel door hun arbeid als door hunne contributies, hebben de Chineezen tot de bevestiging van de stad Batavia in belangrijke mate bijgedragen³. Dankbaar is dit erkend door Gouv.-Gen. Henrick Brouwer, die hun ook den lof niet heeft onthouden welke deze nijvere ingezetenen in andere opzichten verdienden⁴. De aanschrijving uit het vaderland om «insonderheyt de Chinesen vrundelicken te tracteren»⁵ schijnt voor dezen Gouverneur-Generaal overbodig te zijn geweest.

Aanvankelijk woonden de Chineezen uitsluitend aan de Oostzijde van en vlak bij de Rivier⁶. Van hun kwartier wordt omtreks 1660 gezegd: «Haere huizen en wooningen staen door de gantsche stadt verspreit: maer het meestendeel is aen de West-zyde, ontrent de groote riviere, gehuisvest: hoewel zy ook

¹ Groeneveldt, a. w. bl. 222.

² Groeneveldt, a. w. bl. 572.

³ Groeneveldt, a. w. bl. 71; de Jonge IV, 218, 235; V, 28, 91, 215.

⁴ de Jonge V, 212. De Chinesen syn de Nederlanders te gaeuw, om dese hieromtrent gelegen plaetsen te bevaeren, alsoo habyllder syn als d'onse om haer als cleene cramers te erneeren. [25 Dec. 1633].

de Jonge V, 218. Oock syn haer de Chinesen te sneedich, te suynich, te gauw ende te actyff, soodatt al ons Nederlanders moeten bekennen, dat se nevens deselve niet handelen connen.

Het syn al Chineesen, die sulcx practiseeren ende het is waerachtig, dat wy sonder die, Batavia's verseeckeringe ende jegenwoordige gestalte niet en soudon connen hebben uytwercken in meenichte van jaeren, maer door deselve raecken wy ons werck allenskens te boven. [27 Dec. 1634].

⁵ de Jonge V, 200 tgene UE. ons wyders ordineren sullen wy behooryck naercoomen, soo in 't administreren van justitie als de Indiaensche natien insonderheyt de Chinesen vrundelicken te tracteren. [1 Dec. 1632].

⁶ Zie de bij dit opstel gevoegde reproductie eener kaart van 1619.

d'Oostzyde byna in hebben, en bezitten de voornaemste en neeringrijkste hoekhuizen. De huizen zijn 'er meest alle laegh by de aerde gebouwt, en hebben onder niet meer als een vierkant, met het dak daer boven» ¹.

De straat waar de dobbelkitten waren, werd 's avonds met hekken afgesloten om te beletten dat Europeanen die bezochten en aanleiding gaven tot verstoring der orde ².

Uit een erfbrief van 1623 kan worden opgemaakt dat de Heerenstraat en de Middelstraat toen deel uitmaakten van het Chineesche kwartier ³; van de Heerenstraat wordt dit in 1631 uitdrukkelijk gezegd ⁴; in Valentijn's tijd waren er meer Chineesche huizen buiten dan binnen de stad, vooral buiten de Nieuwpoort, de Rotterdammer Poort en de Utrechtsche Poort ⁵. De aanwijzing van eene afzonderlijke wijk is van later tijd.

In de eerste jaren na de stichting van Batavia is het aantal huizen bij de Chineezzen in gebruik, in verhouding tot de bevolking van het Chineesche kwartier, zeer gering geweest.

Zelfs de gegoede klasse in China heeft geen behoefte aan ruime woonvertrekken en slapen kan een Chinees overal, onder omstandigheden welke een westerling zouden beletten een oog dicht te doen. Emigranten gaan buitenslands in de hoop aan hunne in China achtergebleven gezinnen of verwanten geld te kunnen overmaken en na eenige jaren met een overgespaard kapitaaltje naar hunne familie te kunnen terugkeeren. Het kan daarom niet verwonderen dat zoowel «de ingeseten als aan- en afvarende Chinesen» te Batavia neiging toonden in grooten getale eenzelfde huis te bewonen. De Regeering evenwel had om velerlei redenen bezwaar tegen deze «bijeën cruijpingen» en gaf in 1626 aan eene commissie (waarvan ook het eerste Hoofd, Bencon, zijn opvolger Limlacco en nog een Chinees deel uitmaakten) de opdracht maatregelen voor te stellen waardoor die misstand zou kunnen worden weggenomen. Het advies

¹ Johan Nieuwhofs Zee- en Lant-reize, door verscheide Gewesten van Oost-Indien. Amsterdam, 1682, bl. 215.

² Nederlandsch-Indisch Plakaatboek I, 365.

³ Bijlage II, b.

⁴ Dagh-Register gehouden int Casteel Batavia vant passerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandtsch-India. 1631, bl. 34.

⁵ Valentijn IV, 234; Christoff Frikens Ost-Indianische Räysen (1680—85) bl. 49: [die Stadt] ist auch von aussen mit zimlich weiten und schönen Vorstädten, worinnen meistens Chinesen wohnen, versehen.

van die Commissie werd niet opgevolgd; voorloopig bleef alles bij het oude ¹.

Van de Portugeezen nam de Compagnie «het systeem over, om de inlandsche natiën in kleeding onderling gescheiden te houden, haar zoo mogelijk elk in eene afzonderlijke kampong te huisvesten en onder afzonderlijke Hoofden te plaatsen» ². Ook voor het bestuur over de Chineesche ingezetenen werd dit stelsel in toepassing gebracht. Weinige maanden na de verovering van Jacatra, vond Gouv.-Gen. Coen het aantal van de daar gevestigde Chineezen groot genoeg om het toezicht over hen op te dragen aan een der hunnen, waarin de Gouverneur van Amboina, Herman van Speult, hem al was voorgegaan ³. De aanstelling van het eerste Chineesche «overhoofd» te Batavia geschiedde bij de volgende Resolutie van Gouv.-Gen. en Raden ⁴.

Vrijdag den 11 October 1619.

Alsoo hier jegenwoordich omtrent 400 Chinesen onder onse bescherminge zijn woonende, ende nodich is dat daerover een bequaem persoon uyt deselvege tot overhoofd gestelt worde omme soo veel mogelijk goede ordre ende policie onder haer te doen onderhouden, waertoe [bij] de voornaemste Chynesen uyt all haere naem voorgedragen is eenen genaemt Bencon, soo is goetgevonden den voors. Bencon by provisie als overhoofd over de voors. Chinesen te authoriseeren met last omme alle civile saecken ⁵ aff te doen ende andere swaere saeken aen ons te renvoyeeren.

Bencon kreeg alzoo niet den titel van «Kapitein»; in officiële

¹ Bijlage I.

² de Haan, Priangan I, 5*.

³ Tiele, Bouwstoffen I, 253.

Overmits onder de Chyneesen alhier altemets eenige desordre ontstont, so hebbe goetgevonden (omme deselve te precaveeren) een hooft wt haerlyuden daer over te stellen. [Brief van Herman van Speult, dd° 31 Aug. 1619, aan G. G. Coen].

⁴ Rijksarchief. Met „Rijksarchief” wordt bedoeld het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage; het „Landsarchief” is te Weltevreden.

Dankbaar gedenk ik de hulpvaardigheid van den Landsarchivaris Dr. F. de Haan en de actieve belangstelling van Dr. J. de Hullu, Archivaris aan het Algemeen Rijksarchief.

⁵ Vergelijk: de Haan, a. w. II, 253 (5).

stukken heet hij aanvankelijk «overste der Chinesen» of «opperste der Chinesen» en eerst in 1625 is in gedrukte bronnen de aanduiding: «cappiteijn ofte overste der Chineesen»¹, in 1628 die van «Capiteijn van de Chineesen»² aangetroffen. Van 1632 af wordt hem in den regel de titel van «Capitein» gegeven en vermoedelijk zal hij van den aanvang af daarmee zijn aangesproken. Van een China Captain te Firando (Hirado) in Japan, wordt reeds in 1613 gewag gemaakt³; de veronderstelling ligt voor de hand dat de titel «Capitein» ook voor een hoofd der Chineezen bij de Portugeezen in zwang is geweest en in ons spraakgebruik is overgegaan⁴.

¹ de Jonge V, 69 (19).

² de Jonge V, 122.

³ Letters written by the English Residents in Japan, bl. 80: I concluded with Capt. Audace, captain of the China quarter here [16 Juni 1613].

The voyage of Captain John Saris to Japan, 1613. Introduction (bl. LI): This man, whose name was Andrea Dittis, was no doubt a Christian.

Nog in 1624 wordt deze China Captain, Andrea Dittis, vermeld en hij zal dezelfde Capitein China zijn geweest van wien herhaaldelijk sprake is in Groeneveldt, de Nederlanders in China. (Zie ook: Dagh-Register 1625, bl. 140, 143).

Dat hij met het eerste Hoofd der Chineezen te Batavia in relatie stond, blijkt uit de volgende passage in een brief van Sonck aan de Regeering aldaar (3 Maart 1625): Hiernevens gaan de brieven van Japan aan UEt. ende de heer Specx alsmede eenige brieven van Capⁿ China aan Bencon met vier toegerolde papieren. [Rijksarchief].

⁴ Dat onder het Portugeesche bestuur te Malaka eene gevestigde Chineesche bevolking heeft gewoond, is niet gebleken en lijkt niet waarschijnlijk. Kort na onze verovering (1641) bericht Commissaris Justus Schouten: dat „het bevolken van 800 à 1000 Chinezen een zeer dienstige zaak wezen zoude, gelijk staande der Portugesche regering, (naar het voorbeeld van Manilha) wel begrepen en betrakt, maar door eigen baatzugt van de Malakeesche burgers verhinderd is”. (Berigten Hist. Gen. VII, 356). De gevolgtrekking ligt voor de hand dat vóór onze vermeerstering van deze plaats, de Chineezen aldaar gering in aantal en beteekenis zullen zijn geweest. Ook nadat Malaka aan ons was overgegaan, hebben de Chineezen geen lust getoond zich daar te vestigen en de weinigen die er heen trokken, o. a. van Batavia, leefden in kommervolle omstandigheden (Dagh-Register 1642, bl. 160; Berigten Hist. Gen. VII, 329, 330).

Johan Nieuhof, a. w. bl. 56, zegt van Malaka dat er ± 1660 „eenige Sinesen, Heidenen en Joden, om den koophandel” wonen.

Hun Kapitein Notching (Tiele-Heeres, Bouwstoffen III, 88) zal de Bantamsche Chinees zijn geweest die in 1638 „nae Bantam aan den Pangoran gecommiteert” werd (de Jonge V, 235) en wiens terugzending in 1641 aan dien Pangeran, zijn schuldeischer, werd geweigerd (Dagh-Register 1641, bl. 385). Dat hij niet in goeden doen was, blijkt uit Dagh-Register 1642, bl. 160.

In een Spaansch bericht uit Manila (1609) wordt van de Chineezen aldaar

Ongetwijfeld zal de Chineesche gemeente de verheffing van Bencon met ingenomenheid hebben begroet. Dat hij, evenals zijn onmiddellijke opvolger, op plechtige wijze aan haar is voorgesteld «naer voorgaende clocken geslach ende volck vergaderingh»¹ is niet vermeld gevonden maar klinkt geenszins onwaarschijnlijk — de klokken waren er².

Het gezag waarmede Bencon was bekleed, was door de opdracht om de orde in de Chineesche wijk te handhaven en de geschillen te beslechten welke onder zijne landgenooten rezen, slechts vaag omschreven. Onder het «doen onderhouden van de policie» zal zijn verstaan dat hij bevoegd was Chineezzen in hechtenis te nemen. Die bevoegdheid werd eenigzins beperkt toen «nopen de seeckere poincten van policie» bij resolutie van 18 Aug. 1620 werd bepaald: «Indien Bencon, overste der Chinesen, imant van syne natie ofte onderhebbende luyden apprehendeert in het district van de stadt, sal den voornoemden Bencon den balliu daerinne kennen, ende hem sulcx aendien, om met kennis daerin gedaen te worden, sulcx na de gelegentheyte van de misdaet behoort»³. Aan die beperking heeft Bencon zich blijkbaar weinig gestoord. Uit de klachten welke in 1622 bij de Regeering werden ingebracht, valt op te maken dat hij zich schuldig maakte aan misbruik van gezag, zoowel door landgenooten op te vatten en weer los te laten als door het opleggen van boeten en het laten afkopen van vervolgingen⁴. Die «particuliere justitie» werd hem nu uitdrukkelijk verboden en, bij de vaststelling van de «ordonnantie ende instructie voor 't collegie van schepenen» in 1625, werd hem «opdat ons ende onsen bailliu int aenpaert van de voorgestelde boeten geen vercortinge geschiede» de bevoegdheid tot «apprehenderen, eenige personen in hechtenisse [te] verseecken ofte arresteer»

gezegd (zie Blair and Robertson, *The Philippine Islands*, 1493—1898, deel XVI, 197): They have a governor of their own race, a Christian, who has his officials and assistants. He hears their cases in affairs of justice, in their domestic and business affairs.

Een „Capitein ofte hooft eeniger Chinesen” te Manila, vermeldt *Dagh-Register* 1641, bl. 117.

¹ *Dagh-Register* 1636, bl. 184.

² de Jonge IV, 149.

³ de Jonge IV, 233.

⁴ N. I. Plakaatboek I, 95 en Mr. van Alphen, a. o. bl. 93.

zelfs geheel ontnomen en uitsluitend aan den baljuw toegekend ¹.

Zal deze «officier» nu met de «vier cloecke Nederlanders ende vier swarte dienaers» met wie hij «tot hulpe ende exercitie van syn ampt» was voorzien ², voortaan ook in de Chineesche wijk de politie hebben uitgeoefend? In elk geval zal hij daarbij de medewerking van den «cappiteyn ofte overste der Chineesen» bezwaarlijk hebben kunnen ontberen en vermoedelijk zal Bencon's invloed niet zijn verminderd, zijn aanzien onder zijne landgenooten weinig hebben geleden.

Bij de instelling van een College van Schepenen (resolutie 24 Juni 1620) werd ook aan Bencon «tegenwoordich opperste der Chinesen» daarin een plaats gegeven, teneinde «in saecken de Chinesen (onse ondersaten ende burgeren deser stede) consernerende [te] compareren ende stem [te] hebben» ³. Naar aanleiding van deze benoeming schreven Heeren XVII in hun brief van 4 Maart 1621 ⁴: «UE. heeft wel gedaen Bencom Chinees mede als schepen geadmitteert te hebben in saken die de Chineesen raken. Indien ander Indiaensche natien in grote quantiteyt mede aldaer comen te resideeren, sult van gelijcken mogen doen». Nu «Heeren Meesters» het beginsel hadden aanvaard, zal de Regeering er te eerder toe zijn overgegaan om, nadat de ondervinding was opgedaan dat «dagelycx onder de Chineese borgers alhier veel verschillen ontstaan», bij eene reorganisatie in 1625 «beneffens d'overste der Chinesen... noch een persoon van de gequalificeerste uyt deselve natie [toe te voegen] omme met haer beyden in saecken de Chinesen betreffende, als extraordinaris Raden in dit collegie te verschijnen besoineeren ende stemme te hebben» «opdat [die geschillen] tot meerder gerusticheyt der geseyder natie mogen ter neder geleyt ende affgedaen werden» ⁵.

De positie van de Chineesche schepenen was, volgens de toen vastgestelde instructie, in verschillende opzichten niet zoo hoog als die van hunne Europeesche collega's. Zij namen toch alleen zitting bij de behandeling van zaken welke hunne landgenooten betroffen, konden de zitting niet presideeren, waren

¹ de Jonge V, 69 (19).

² de Jonge V, 68 (10).

³ de Jonge IV, 223.

⁴ Rijksarchief.

⁵ de Jonge V, 61 (6).

in tegenstelling met de overige schepen «extraordinaris Raden»¹ en genoten vermoedelijk geen eeregift voor het aanschaffen van een schepenmantel en signet². Ook vóór 1642 zullen zij wel op «de laeste stoelen»³ hebben gezeten. Daarentegen werd de ambtseed niet van hen gevorderd en evenmin gold voor hen het verbod dat schepen «directelyck noch indirectelyck» mochten betrokken wezen bij «pachten, tollen ofte licenten»⁴.

Hoe, naar de opvatting van de Regeering, hunne positie was, leert het antwoord van den toenmaligen Raad van Indië Specx op de klacht van den Engelschen president in 1626 «dat den ongeloovigen ende heijdenen, ... meer eere ende faveur als d'Engelschen geschiede, conde daarmede genouchsaem bewesen werden, dat men de Chineesen inde rechtsbanck vande stadt admitteerde, haer daerinne neffens schepenen plaetse verleende, ende d'Engelsen daer buijten liet», waartegen de vertegenwoordiger der Regeering aanvoerde «dat den President uijt d'admissie der Chineesen in schepen-banck een verkeerde constructie maeckte, alsoo deselve daerinne niet compareerden als beëdichde ende geauthoriseerde schepenen, welcke een concluderende stem hadden, maer die alleen adviseerden, ende bij welcke oock noijt eenich appointement geteeckent was, maer daerin alleenlijk verscheenen, omme als tolcken ende voorspraecken van haere natie, die met geduerige crackeelen ende dagelijcxsche processen onder den anderen geembrouilleert waren, schepenen inde voorvallende saecken naerder ende claerder openinge van 't recht ofte onrecht van partijen te geven, daerop alsdan met te minder scrupel ende onkundicheijt gedisponeert ende geappointeert mochte werden»⁵. Bij deze uiteenzetting wordt evenwel niet duidelijk gemaakt wat de aan Chineesche schepen verleende bevoegdheid «om stemme te hebben» dan eigenlijk beteekende. Heeft Specx alleen willen aangeven hoe het in de praktijk in het College van Schepenen toeging? Met de werkelijkheid zal zijne voorstelling wel in overeenstemming zijn

¹ Bij resolutie van 31 Mei 1625 werd bepaald dat het College voortaan zou bestaan uit *zeven ordinaire* schepenen (n.l. Europeesche).

² Werden oversulex d'ordinaire schepenen soo tot een entrade van hare bedieninge alsmede tot het maecken van een mantel en signet 50 ende d'extra-ordinaire schepenen 25 realen van achten ijeder toegeleijt [Res. G. G. en R. R. 30 Mei 1624].

³ N. I. Plakaatboek I, 476.

⁴ de Jonge V, 60 (5).

⁵ Dagh-Register 1626, bl. 251—252. (Verg. de Haan, Priangan IV, 676).

geweest; de stem van de Chineesche leden zal in het College van Schepenen zelden gewicht in de schaal hebben gelegd. Dit neemt niet weg dat de medewerking van de Chineesche leden, aan de rechtspraak van Schepenen zal zijn ten goede gekomen en als de Chineezzen te Batavia eene vergelijking hebben gemaakt tusschen de wijze waarop in China werd rechtgesproken en de regeling hieromtrent in het vreemde land, waar aan burgers uit den handelstand medezeggenschap werd vergund, zoo zullen zij hebben moeten erkennen dat ook voor hen aanleiding bestond om «'s Comp^s sagte regeringe¹» te loven. Na 1666 hebben geen Chineezzen zitting gehad in het College van Schepenen; de Regeering oordeelde destijds dat zij daar niet zeer noodig waren².

Het stelsel der Compagnie om aan Chineezzen aandeel te geven in de afdoening van Chineesche zaken, werd in 1644 eveneens op Formosa in toepassing gebracht. Daar werd toen een college van zeven personen, bestaande uit vier Nederlanders en drie Chineezzen, opgericht, welks taak was «om te inquireren op cleene civile saecken, ende deselve op approbatie van den gouverneur ende sijnen raet soo lange aff[te]handelen totdat meerder experientie bequamen, om henluijden naderhandt gewichtiger saecken te mogen . . . vertrouwen»³. Hebben de hooghartige, autocratische mandarijnen in het naburige China hiervan gehoord, dan zullen zij in het bestaan van zulk een college een reden te meer hebben gezien om op de westersche barbaren af te geven en zullen zij hunne landgenooten hebben beklaagd die onder dergelijke instellingen leefden. Lang zijn de Chineesche kolonisten op Formosa niet buiten de vaderlijke bescherming van hun Keizer en zijne dienaren gebleven; weinige tientallen jaren later maakte dit eiland een deel uit van het Chineesche rijk (1683).

Zoolang Bencon ingezetene van Batavia is geweest heeft hij ook in de bank van Schepenen zitting gehad. Van 1620—1636 zal hij daartoe bevoegd zijn geacht krachtens zijn ambt van Kapitein, zoodat hij niet als de geëligeerde Schepenen ieder jaar weer daartoe behoefde te worden aangewezen. Daardoor wordt dan verklaard dat hij niet wordt genoemd in de resoluties waarbij

¹ de Haan, Priangan I, 7*.

² de Haan, Priangan IV, 676.

³ Dagh-Register 1644—45, bl. 141.

aan het einde van Mei ¹ de verzetting van schepenen plaats vond. Welke gequalificeerde Chineezzen van 1625—1640 naast het Hoofd hunner natie in de Schepenbank hebben gezeten, is evenmin gebleken; eerst in 1640 worden in de resolutie van Gouverneur-Généraal en Raden waarbij het College van Schepenen wordt vernieuwd, ook de namen aangetroffen van de beide Chineezzen die «tot assistentie in de voorcomende Chinese saecken» tot het College hebben behoord ² en resoluties van *Schepenen* van vóór 1643 zijn niet bewaard gebleven.

Toen in 1640 een College van Boedelmeesteren werd opgericht ³ met het doel tegen te gaan dat «inde Chinese sterfhuysen veele ende menichvuldige frauden ende malversatien» werden gepleegd, was ook Bencon een van de beide Chineesche leden die «tot curateurs ofte boedelmeesteren der sterffhuysen onder de voorschreven natie vallende» werden benoemd. Ook dit ambt heeft hij tot zijn dood toe bekleed.

Rechtstreeksche voordeelen trok Bencon niet uit zijne ambten van Kapitein en Schepen. Hem werden echter nog eenige andere bedieningen opgedragen die wel vergoeding medebrachten voor de werkzaamheden welke daarvan het gevolg waren. Zoo werden hij en Jancon ⁴ den 1^{en} Nov. 1620 voor zes maanden

¹ De jaarlijksche benoeming van Schepenen op een vasten tijd dagteekent van 1624. Bij de resolutie van G.G. en R.R. van 7 Februari 1624 wordt overwogen dat „nog geen sekeren tijdt ofte dach tot de verkiesinge van schepenen gehouden ofte genomineert is ende in alle de steden van 't vaderlandt gebruikelijck sij de veranderinge ende verkiesinge van de magistraet jaarlijx op sekeren dach geschiede” en wordt eenparig besloten de herstelling van het Schepencollege uit te stellen tot 30 Mei a. s. „op welken dach de stadt Batavia ende 't Coningrijk van Jacatra van de Mooren geconquesteert ende bij ons veroverd is, om alsdan alsulcken voordere ordre soo inde verkiesinge als andersints te ramen als tot voorderinge van goede politijen oirbaerlyckst sal bevonden werden.”

Den 30^{en} Mei 1624 besluit de Regeering dan om het College van Schepenen te vernieuwen op den 30^{en} Mei van ieder jaar.

² Resolutie G.G. en R.R. van 26 Mei 1640.

³ N. I. Plakaatboek I, 438—445.

⁴ In het „Boek van Leningen” staat een erfbrief van 1 Aug. 1620 waarbij aan Jan Cong „geschoren Chinees” (d. w. z. Mohamedaan) voor drie jaren een klappertuin wordt in leen gegeven.

In eene resolutie van 1622 heet hij Gouw Tsay alias Jancon.

Bij resolutie van 16 Januari 1638 werd goedgevonden aan hem „voor 250 rⁿ van 8^{en} te vercoopen seecker stuck landts gelegen buiten des stads zijder

gecommitteerd als «opsienders over de [Chineesche] speelders, tuijsschers ofte dobbelaers», waardoor zij 20 pCt. mochten vorderen van de winsten dier dobbelaars, terwijl hun bovendien een aandeel werd toegekend in de boeten welke bij overtreding werden geheven ¹. Dat spoedig daarna (14 Nov. 1620) aan Bencon (evenals aan Schepenen) werd verboden om in zijne kwaliteit van «Overste der Chinesen» over «schuld oft eenige pretentien, vuyt dobbelen ende spelen geprocedeert, naer rechte... te disponeren» ², zal de speelzucht zijner landgenooten niet hebben verminderd en derhalve aan zijne inkomsten geen afbreuk hebben gedaan. Hoe lang die bron voor hem is blijven vloeien, is niet gebleken; wel staat vast dat «de verpachtinge van het speelen der Chinesen, dat sijn de gepermitteerde toptafels» heeft plaats gehad op ult^o Juni 1633 ³.

Dat onze Kapitein, die zijn huis moest beschikbaar stellen om daarin de hem opgedragen commissie voor het «wegers ampt» uit te oefenen (1 Nov. 1620), voor zijne bemoeienis betaling genoot van de kooplieden die verplicht waren hunne «goederen, waeren off coopmanschappen» met zijn «datse» te laten wegen, ⁴ was volkomen in den haak. Tevens kwam hij zodoende op de hoogte van de opbrengst der waag en daardoor was hij in staat eene behoorlijke som te bieden toen de Regeering, ten einde de bepalingen nopens de waag «met de costuymen onses Vaderlants, soo veel mogelyck, te conformeren» er in 1626 toe overging het recht van de waag te verpachten ⁵.

Wel is waar is Bencon niet vermeld gevonden als pachter van andere middelen, doch het is alleszins waarschijnlijk dat hij een aandeel zal hebben gehad in alle pachten welke aan zijne landgenooten werden toegekend. Had de pachter het Hoofd

poort daer voor desen het oude sieckenhuijs op gestaen heeft". Te gelijker tijd werd aan hem verpacht „voor thien achtereenvolgende jaeren... seecker stuck landts mede buijten de stadt, tegenover de punt Gelderl^e gelegen, mits dat geduijrende voorsz. tijt daer op niet anders planten zall als suijckerriet".

Zie over hem ook de Dagh-Registers.

¹ N. I. Plakaatboek I, 78.

² de Jonge IV, 237.

³ Resolutie G.G. en R.R. dd^o 28 Juni 1633: tot de verpachtinge te doen op ultimo desers van het speelen der Chinesen, dat syn de gepermitteerde toptafels zijn gecommitteert de Heeren D^o Pieter Vlack, Raedt van Indiën, den ontfanger generaal Cornelis van Maseijck, den bailjouw Nicolaes van Cleeff ende Dirck Jemmings, secretaris van Schepenen.

⁴ N. I. Plakaatboek I, 79, 88.

⁵ N. I. Plakaatboek I, 204.

zijner natie niet op zijn hand, dan stond hij bloot aan allerlei moeilijkheden en het afdoende middel om zich de hulp van den Kapitein te verzekeren, was hem een aandeel in de winsten te gunnen.

In 1633 werd aan Bencon (en Jancon), aanvankelijk voor zes maanden, octrooi verleend tot het maken van looden «cassies ofte pitches [pasmunt], omtrent dese colonie by Javaenen ende Borneowers ¹ gebruyckt ende getrocken,» waarvoor de Regeering het metaal leverde en welke tolvrij mochten worden uitgevoerd. Dit octrooi werd eenige malen verlengd, telkens op zwaardere voorwaarden ², waaruit kan worden opgemaakt dat het voor de fabrikanten winstgevend zal zijn geweest.

Ook als aannemer van openbare werken zien wij Bencon optreden. Aan hem, Limlacco (zijn opvolger) en Chili Gonting (een groot peperhandelaar) — zij worden aangeduid als «alle drie hoofden van de Chinesen alhier» — werd in 1631 «aenbesteed t' maecken van een nieuwe gracht bij suijden de stadt langs de nieuwe muur, breed 100 voeten a 7 quart reael de cubijt vadem» ³.

Als wij nu nog hebben aangestipt dat bij de keur op de broodzetting (1631) aan «Capt Ben Congh» werd gelast dat hij «ofte ymant anders, daertoe te committeeren» zich telkens had te vervoegen «by 't visiteeren van 't broot der Chineesen» ⁴, hebben wij alle bezigheden van onzen Kapitein genoemd waarvan uit de tot ons gekomen bronnen blijkt.

Daar het vaststaat dat hij koopman is gebleven, ook jonken en schuiten in de vaart heeft gehad, kan men veilig aannemen dat Bencon een bedrijvig man is geweest, een van die rechtgeaarde Chineezzen die ondanks het klimmen hunner jaren en het aangroeien van hun vermogen, rusteloos werkzaam blijven. Wie in onze koloniën den groei en de ontwikkeling van eene jonge Chineesche vestiging heeft medegemaakt, de Hoofden van de Chineesche natie alsdan van nabij heeft leeren kennen,

¹ N. I. Plakaatboek I, 292. — Heeres, *Corpus diplomaticum* I, 270—271.

² N. I. Plakaatboek I, 293.

³ *Dagh-Register* 1631, bl. 11.

(Uit resolutie 28 Mei 1630 blijkt dat deze kongsi ook vóór de belegering van Batavia werken heeft uitgevoerd ten behoeve van de versterkingen der stad).

⁴ N. I. Plakaatboek I, 285.

hen heeft gadegeslagen bij het verrichten van hunne veelvuldige ambtelijke en particuliere bezigheden, zal begrijpen van hoe groot nut, zoowel voor zijne landgenooten als voor de overheid, een flink en trouw «overste der Chinesen» in de eerste helft der 17^e eeuw te Batavia zal zijn geweest.

Bij haar streven om de goede verstandhouding met Bantam te herstellen; heeft de Regeering te Batavia herhaaldelijk gebruik gemaakt van de diensten van Chineesche ingezetenen en ook de Pangeran van Bantam heeft de bemiddeling van in zijn land gevestigde Chineezzen niet versmaad. Het belang van de Chineesche kooplui vorderde dat aan den handel en de scheepvaart tusschen beide plaatsen, aan de «mutuele commercie», geen overlast werd aangedaan en om die reden waren zij gaarne bereid als officieuze onderhandelaars voor den vrede te werken. Vooral Limlacco — Bencon's opvolger, die vroeger te Bantam was gevestigd geweest — heeft zich hiervoor moeite gegeven, maar ook Bencon zelf heeft zich met de Bantamsche aangelegenheden bemoeid ¹.

Eene poging in 1628 door of namens den Soesoehoenan aangewend om de Chineezzen tot afval van de Compagnie te bewegen, moest op niets uitloopen. «Quand l'outil gouvernemental est de bonne trempe, il faut être un aventurier ou un héros pour ne pas préférer le coté du manche» ². Zoo dachten ook de Chineezzen er over die onder Coen's bestuur te Batavia waren gevestigd; Bencon stelde de aan hem gerichte brieven in handen van de Regeering ³.

Dat Bencon berekend is geweest voor de hem opgelegde taak en zich het in hem gestelde vertrouwen heeft waardig getoond, mag worden opgemaakt uit de gunsten hem verleend en uit de onderscheiding waarmede hij is behandeld.

Een half jaar na zijne benoeming tot «overhoofd» heeft Gouvern.-Gen. Coen, hem «op zijn versoek te leen gegeven ende vergundt voor den tijdt van een jaer, eens na dato deses [1 Mei 1620] ende niet erffelijk de vruchten ofte touack van

¹ Dagh-Registers: 1627, bl. 321; 1634, bl. 274, 279; 1636, bl. 101; 1637 bl. 32, 45.

de Jonge V, 226, 227, 235.

² G. Lenotre, Vieilles maisons, vieux papiers II, 188.

³ Dagh-Register 1628, bl. 363 en Rijksarchief in „Overgekomen brieven en papieren 1629, 1° Boek N. N.”

seker hof ofte boomgaert beset met tsestich clappusboomen ... met conditie dat voors. Bencon ... sal ... gehouden wesen tot een erkenenisse ¹ 's heren tafel weeckelijck met touack te provideren ². Wij kijken er van op dat «touack» tot de tafeldranken van Gouv.-Gen. Coen heeft behoord.

Uit dit leen, dat een klappertuin zal hebben gegolden, dien de Inlandsche eigenaar na den val van Jacatra had prijsgegeven

¹ Zie over de beteekenis van dit woord: de Haan, Priangan III, 358 (2).

² Bijlage II, a. (Uit het „Boek van Leningen”, in Overgekomen brieven en papieren 1623. Derde Boek Z., in Rijksarchief).

Niet zonder belang is de omschrijving van de ligging van dezen tuin.

In 1879 verklaarde Mr. J. A. van der Chijs (zie: Het laatste overblijfsel van Djakatra, Tijdschr. Bat. Gen. XXV, 461):

„Zelfs de plaats, waar Djakatra heeft gestaan, is onzeker. Op geene enkele kaart van Batavia en omstreken, niet eens op de oudste, vindt men eenige aanwijzing nopens die plek”.

Echter had deze auteur in zijn in 1860 verschenen werk „De Nederlanders te Jakatra” al een deel van een brief van G.-G. Coen d.d. 5 Aug. 1619 uitgegeven, waarin voorkomt: „*de stad Jakatra is gelegen op de westzijde van de rivier*” (bl. 240) en „Hierover hadden geresolveerd op *de westzijde van de rivier* (daar de stad Jakatra gelegen heeft) een nieuw fort te maken” (bl. 249); terwijl in 1869 de Jonge een brief van denzelfden d.d. 31 Juli 1620, handelende over den afstand van een stuk grond aan de Engelschen, had gepubliceerd, waarin wordt gezegd: „d' Engelssen op voors. maniere *aen de westzijde van de riviere in d' oude stadt Jacatra aent bouwen geraecht wesende*” (de Jonge IV, 209 en Rijksarchief). En daar de ligging van „het quartier van de engelse”, van „t Engels huys”, uit de kaarten van 1623 en 1628 vaststaat, was ook de plaats van „d' oude stadt Jacatra”, in 1879 geenszins zoo onzeker als Mr. van der Chijs beweerde.

Op grond vooral van het laatste gegeven en van eene kaart van 1619 (zie de aan dit opstel toegevoegde reproductie), waarop *aan de westzijde van de Rivier*, onder G., staat aangegeven: „*plaatse daer de stadt Jacatra gelegen heeft*”, kon in 1896 J. A. v. d. B(roek), in zijn artikel *Djakatra* in de Encyclopaedie van N. I., de ligging van deze stad met juistheid aangeven. De vermeldingen in het „Boek van Leningen” dat Bencon's klappertuin lag „*aen de westzijde van de riviere, ontrent een musquetscheut landtwaert in, ende een musquetscheut bij zijden d' oude stadt Jacatra*”, en dat het 1 Juni 1620 aan de Engelschen afgestane perceel (zie Bijl. II, d.) was „*gelegen aen de westzijde van de riviere, in de oude stadt Jacatra, tegen over de nieuwe stadt, daer eertijts 't voorhof van den gewesene Coning van Jacatra plach te staen*”, bevestigen dit.

In de noot op bl. 163 van het in 1915 door de Linschoten-Vereeniging uitgegeven werk: „De eerste schipvaart der Nederlanders naar Oost-Indië onder Cornelis de Houtman”, waar wordt gezegd dat „*Djakatra lag aan den rechteroever der Tji Liwoeng, aan den „Javuschen” oever dus; niet aan den „Bantamschen” linkeroever*”, is de oude stad Jacatra blijkbaar vereenzelvigd met de oostelijk van Batavia gelegen veldschans Jacatra, gebouwd ingevolge resolutie van 11 Juli 1656 en bij resolutie van 25 Juli 1656 gedoopt „gelyck in voorige tijden dit Coninekryck Jaccatra”.

N.B. De cursiveeringen in deze noot zijn van ons.

Over de verplichte levering van touack, zie ook de Jonge IV, 229.

en die door het recht van verovering domein was geworden, zal Bencon niet veel voordeel hebben getrokken. Misschien is de duur van jaar tot jaar verlengd, zoodat Bencon heeft kunnen profiteeren van de gewijzigde inzichten onder Coen's opvolger, toen bij resolutie van Gouv.-Gen. en Raden van 1 Februari 1627 werd besloten: «dat men alle tuynen ende landen onder den titel ende by forme van leen, voor desen uytgegeven ende naer desen noch uyt te geven, van voors. beswaernissen ende servituten eximeren ende ontlasten, gelyck mede deselve voor vrye, eygen, patrimoniale ende allodiale goederen reputeren ende doneren sal» met het doel «omme de borgerye ende goede ingesetenen deser stede tot de culture ende aanplantinge van de onbebouwde ende woest leggende landen in 't aenstaende des te meer t'animeren»¹.

Meer profijt dan van den in leen gegeven klappertuin, zal Bencon hebben gehad van de beide erven binnen de stad Batavia «bij oosten de groote riviere gelegen... het ene beginnende van den noorthoeck van de Heerenstraet langs de voorschreven riviere...; item het tweede erf beginnende van de middelstraet aan de slincke handt vant fort comende» — welke Gouv.-Gen. Coen kort voor zijn aftreden (1 Februari 1623) aan Bencon heeft «[ge]octroyeert ende vergundt... voor hem en sijn wettige erfgenamen... om de selve met een stenen hujsinge te betimmeren, bewonen, vercoopen ofte andersins... te veralieneren»². Ditmaal was Bencon de eenige uitverkorene van zijne natie. In het woonhuis dat Bencon misschien op een van deze erven heeft gezet, zal hij bezoek van Gouv.-Gen. Coen hebben ontvangen³ en zal, Zondag 7 Januari 1624, de Gouv.-Gen. Carpentier met zijne Raden «opt middachmael te gast [zijn] geweest»⁴. Tot 1652 had «de gemeene verpachtinge» op nieuwjaarsdag plaats «ten huysen van den Capteijn der Chineesen»⁵ en uit de

¹ de Jonge V, 87.

² Rijksarchief „Boek van Leningen“, 7 Januarij 1623 (zie Bijlage II, b).

In het Landsarchief te Weltevreden is een erfboek 1635, waarin staat vermeld: „Bencon, Chinees burger, Captⁿ over de Chineesen alhier“ die van G.-G. Coen een erfbrief heeft gekregen. (Mededeeling van den Landsarchivaris Dr. de Haan). Deze erfbrief is niet meer in het Landsarchief aanwezig; in het „Boek van Leningen“ komt alleen de in Bijlage II, b gegevene voor.

³ de Jonge V, 122.

⁴ Dagh-Register 1624, bl. 1.3

⁵ Resolutie G. G. en R. R. 27 December 1651: „Op t voordragen van d' heer Gouverneur-Generael soo hebben mede vastgesteld ende gearresteert de gemeene verpachtingen die jaarlijcx naer ouder gewoonte op N.-jaersdach ten huijse

jaren 1641, 1644 en 1648 vinden wij vermeld dat de Gouverneur-Generaal en de Raden van Indië daarbij tegenwoordig waren ¹. Op de toenmalige verhoudingen werpen zulke feiten een verrassend licht.

Voor de ontvangst van leden der Hooge Regeering zal het huis dat Bencon later in een ander gedeelte van de stad bewoonde, ongetwijfeld zeer geschikt zijn geweest. Toen dit in 1636 in andere handen overging, betaalde de nieuwe eigenaar daarvoor den voordie dagen enormen prijs van 7200 realen van 8 of ruim 17000 gulden ².

Siqua, die van 1663—1666 Kapitein was, woonde aan de westzijde van de (Groote) Rivier ³. In 1740, ten tijde van de beroering welke voor de Chineezzen te Batavia zoo noodlottig was, werd ook de aanzienlijke woning van hun Kapitein Nie Hoe Kong — gelegen aan de westzijde van de Groote Rivier, aan de Jonkersgracht of Roeamalacca, in het blok bij de Binnen Portugeesche kerk — leeggeplunderd en platgeschoten ⁴.

Uit overweging dat «den capitain over de Chineezen alhier ter plaatse wel dient te wonen binnen dese steede in eene na mate van zijn character tot behoud van het nodig aansien onder zijne natie, logabel huys» is in 1747 de onbemiddelde titularis, Oey Tsomko, geholpen aan eene ambtswoning (het woonhuis van zijn overleden voorganger Lim Beeng Kongh), welke in 1791 nog als zoodanig in gebruik was ⁵. Waar die ambtswoning stond, wordt niet gezegd; uit een ander bericht blijkt ⁶ dat zij lag «in de Jonkerstraat of zoogenaamde Zandzee», alzoo aan de Oostzijde van de Groote Rivier.

van den Capteyn der Chineezen placht te geschieden van nu voortaan (beginne van 't aenstaende N.-jaersdach aff) binnen t Casteel te houden ende alle de pachten openbaerlijck bij 't beekenslach aen de meestbiedende sonder aensien te verpachten". Intusschen werd eene herverpachting van de „siry tuynen" op 30 Maart 1676 gehouden „ten huyse van de weduwe van den Chinesen capiteyn Siqua" (Dagh-Register). In 1678 werden eveneens pachten opgeveild in de woning van den Kapitein Wanjok.

¹ Dagh-Registers: 1641 (1 Juli); 1644 (1 Januari); 1648 (1 Januari).

² Zie Bijlage XI, c.

³ Zie Dagh-Register 1663 onder 23 April.

⁴ Omstandig en allernaauwkeurigst verhaal enz. bl. 12, en „Droom", bl. 143. (Verg. voor de volledige titels: Catalogus der Koloniale Bibliotheek 1908, bl. 39).

⁵ Resoluties G.-G. en R. B. 25 April 1747 en 24 October 1791. Zie Bijlage V en N. I. Plakaatboek XI, 357.

⁶ Zie resolutie 21 April 1769 en N. I. Plakaatboek IX, 449 (70). Uit resolutie 9 Mei 1747 blijkt dat het huis is getaxeerd op 12500 Rds. en voor dat bedrag door het College van Boedelmeesteren is overgenomen.

Volgens Valentijn, woonde in zijn tijd de Kapitein buiten de Nieuwe poort en waaide van een hooge steng die voor diens huis stond den 1^{en} van iedere maand een groote witte en roode vlag, als een sein dat de Chineezzen het maandelijksche hoofdgeld moesten voldoen, waarvoor zij «tocht- en wagt-vry» waren ¹. De herinnering aan dit gebruik leeft nog voort bij de Bataviasche Chineezzen, die den 1^{en} der Europeesche maand wel aanduiden met «Khia ki dziet», «dag waarop de vlag wordt geheschen» ².

Een laatste bewijs van zijne goede gezindheid gaf Gouv.-Gen. Coen aan Bencon door hem op 17 Januari 1623 «te vergunnen exemptie van maentlyck hooftgelt voor 10 personen in synen dienst wesende ende dat soo lange gemelte Bencon in voorschreven qualité (overste der Chinesen) gecontinueert werd» ³. Een gelijk buitenkansje, dat aan Bencon een maandelijksch voordeel van 15 realen van achten bezorgde, werd te zelfder tijd toegekend aan «Lim Lacco alias schoenmaker van Bantam», evenwel slechts voor den duur van vier jaren ⁴.

Had een nieuwsblad in die dagen te Batavia bestaan, dan zou daarin stellig verhaald zijn geworden dat Bencon op den 25^{en} November 1632 namens de Chineezzen van Batavia, «tot een eeuwig gedenkteken onzer dankbaarheid, gaarne en met recht aan den voortreffelyken held Jakob Speks, opperlandvoogd der Oostindiën» — die op het punt stond naar het vaderland terug te keeren — een gouden eerepenning heeft aangeboden; het Dagh-Register zwijgt hierover ⁴.

¹ Valentijn IV, 249.

² Tijdens „de Chineese revolte” moest die vlaggestok verdwijnen. „Vervolgens werd ook verstaan de mast of vlaggestok, die alsnog is blijven staan voor het huys van den gedetineerden Capitein over de Chineese natie, te laten omver cappen, als van geen dienst meer sijnde, en ook om de rebellige Chinesen, die daarop soo als vermeend werd door hare bekende grote superstitieusheijt nog al een goed vertrouwen stellen, hun sulx te benemen” (Res. 1 Nov. 1740).

Bij resolutie van 22 Nov. 1743 werd de oprichting weer toegestaan.

³ Rijksarchief: „Boek van Leningen”, 17 Januari 1623 (Zie Bijl. II, c).

⁴ Deze penning is afgebeeld bij van Loon, Beschrijving der Nederlandsche historiepenningen II, 207. (Vergelijk ook Tijdschr. Bat. Gen. XLIII, 1901, bl. 248).

Misschien is Frans Florisz Berkenrode de maker geweest. Deze komt in 1621 voor als kopergraveur en in 1629 als gewoon landmeter van de stad Batavia.

Bij ordonnantie van 11 Mei 1628 was aan ieder ingezetene van Batavia, «van wat landen, conditie ofte qualiteyt hy sy» verboden om Batavia te verlaten zonder vergunning. Deze kon worden verleend door de Regeering, door den ontvanger van het Koninkrijk Jacatra, door den Sjabandar en door den Overste der Chinesen Bencon, welke laatsten daartoe speciaal werden gecommitteerd ¹.

Toen nu Bencon in 1635 tot het besluit kwam Batavia te verlaten, werd hem de vereischte vergunning verleend bij de volgende beschikking:

«Aen Capiteijn Bencon die in Batavia eerlijcken ende loffelijcken heeft bedient, het ampt van opperhoofd der Chinesen den tijt van sestien Jaeren, soo onder het Gouvernement van onse voorsaeten de Generaels Coen, Carpentier ende Specx, als onder onse driejaerige regieringe, is op zijn iteratijff ende ernstich versoeck in Rade van India toegestaen dat hij ter eerster gelegentheijt, naer zijn believen ende wel gevallen, uijt Batavia naer China sal mogen vertrecken, over Quinam ² ofte

Hij was de tweede zoon van Floris Balthasar Berkenrode, graveur, goudsmid, landmeter en kaartenmaker. In 1640 was hij in Holland terug (zie Alfred Wurzbach, *Niederländisches Künstlerlexicon* I, 91, waar wordt verwezen naar Obreen's Archief voor Ned. Kunstgeschiedenis, III). Dat een graveur die tevens kaartenmaker was (zie zijne kaart van Batavia van 1628 in Bijdr. Kon. Inst. N. V. dl. 2, 1859) op de gedachte kwam om op den voor G.-G. Specx bestemden penning een plattegrond van Batavia te graveeren, is zeker niet vreemd.

Eene laat-17^e eeuwse reproductie in zilver, is in Teyler's Penningkabinet. (Mededeeling van den Heer A. O. van Kerkwijk).

G.-G. Brouwer weigerde eene dergelijke „vereeringe" (Heeres, *De Gouverneur-Generaal Hendrik Brouwer. Oud-Holland*, 1907, 4^e afl.; overdruk bl. 25).

¹ N. I. Plakaatboek I, 226.

² Quinam vonden wij in de Dagh-Registers het eerst vermeld in dat van 1633, bl. 166. (Zie echter *Realia*, Register op de gen. resolutiën van het Kasteel Batavia, op Quinam).

„The name Quinam refers necessarily to a point in the bay of Turan or its neighbourhood. . . . The capital of Annam was then, as it is also to-day, Hué, which lies a few leagues to the north-east of Turan. Consequently the title King of Quinam is the same as King of Hué, that is to say, the same as King of Annam." (*Transactions of the Asiatic Society of Japan*, XI, 191).

Te Quinam, waar de Japanners meesters van den handel waren (Dagh-Register 1636, bl. 290) hadden wij een comptoir, aan het hoofd waarvan in 1636 stond de opperkoopman Abraham Duijcker [ook Ducker genoemd] (Dagh-Register 1636, bl. 79).

Nen Capiteijn Bencon die in Batavia
Eereijcken ende loflijcken Gheft Bedien, gel ampt van
Offergooff der Eijnsen den tijt van seftun Jaeren, soo onder
Ghe Souvereynheit, van onse voorsaten de Schout
Eoden, Carpintier ende Spiege, als onder onse drijaerige
regieringe, es op sijne Ghevatijft ende crustig boersche
in Grade van India toegestaen, dat ghy ter eerster gelegent
Ghyt, naar sijn ^{may} Bevelen ende wel gevallen, iijt Batavia
naer Ezia salvoertrecken, over Quiniam ofte Ceylon,
mer aelc sijn middelen, mits alden Bock sijn gheestigheyt
betaelende. Ende om dat ghy mer te merder een van
Batavia soude vertrecken, is oock verstaen dat ghy sijn
eereijcke ampt sal bejpen betteendende, tot den daeg sijns
vertrecken, waanneer ghy oock vereeren sullen worden
soodanige besceyden van sijn goede ende getrouwe diensten
die ghy alden Bock in sijn ampt op Batavia Gheft gepresteert
dat ghy sijn dien aengauende sal geuen te Bedanken.

Actum int' Casteel Batavia desden
11^{en} Septembris A^o 1635.

Henrick Brouwer

ZEGEL.

Teijouan ¹, met alle sijne middelen, mits aenden Heer ² sijne gerechtigheijt betaelende, Ende om dat hij met te meerder eere van Batavia soude vertrecken, is oock verstaen dat hij zijn eerlijcke ampt ³ sal blijven becleedende, tot den dach sijns vertreckx, wanneer hem oock verleent sullen werden soodanige bescheijden van zijn goede ende getrouwe diensten die hij aende H^r. in zijn ampt op Batt^a. heeft gepresteert dat hij hem dien aengaende sal hebben te bedancken.

Actum int Casteel Batavia desen

11^{en} September A^o. 1635.

Henrick Brouwer. ⁴

Den volgenden dag al droeg hij zijn huis aan een nieuwen eigenaar over ⁵.

Den 24^{en} Juni van het volgende jaar genoot Bencon de eer in de vergadering van den Gouv.-Gen. en Raden van Indië te mogen verschijnen, bij welke gelegenheid hij een driedelig verzoek voordroeg. In de eerste plaats vroeg hij vergunning om met de hem vergezellende personen de reis naar China te mogen

"..... men heeft dit Comptoir in Quinam niet lang aangehouden, om dat de winsten te gering waren; hoewel de Koning naderhand menigmaal om de herstelling van ons Comptoir daar verzocht heeft. Echter zyn in A^o. 1665 noch 2 Jonken met goederen van Batavia gezonden." (Valentijn III, 2, vierde boek, 1^e hoofdst., bl. 31).

¹ Chineesche naam voor het eiland Formosa. Hier gebruikt voor het kleine eiland waarop onze vestiging lag. (Zie Dr. H. P. N. Muller, *De O. I. Compagnie in Cambodja en Laos*. — Uitgave Linschoten Vereeniging, 1917 bl. 17).

² Aan den Heer d. i. aan den Lande. (Zie N. I. Plakaatboek I, zaak-register op: Heer).

³ Verg. eerlijcke afscheijt, eerlijcke schenckagie, eerlijcke statie, eerlijcke Nederlander, benevens de voorbeelden bij de Haan, Priangan II, 39 (2).

⁴ Onder de copie-resoluties in het Rijksarchief komt dit stuk woordelijk gelijkluidend voor als eene Resolutie van G.-G. en R. R. van 18 September 1635, terwijl de onmiddellijk voorafgaande resoluties van 10 September zijn. G.-G. Brouwer zal de vergunning aan Bencon den 11^{en} September hebben geteekend en die in de eerstkomende vergadering, op den 18^{en} September, in de resoluties hebben laten opnemen. (Verg. de Haan, Priangan II, 133 (10) en III, 397 en 651).

Het origineele, door G.-G. Brouwer geteekende en aan Bencon uitgereikte stuk, maakt thans deel uit van de handschriften van het Kon. Instituut en is nog in volmaakt gaven staat; zelfs de zegelafdruk is niet uitgewischt.

⁵ Zie Bijlage XI, d.

doen op een van de Compagnie's schepen welke binnenkort naar Formosa zouden varen; voorts wenschte hij een bedrag van vier duizend rijksdaalders in contanten zoomede zijne baggage tolvrij te mogen uitvoeren en eindelijk verzocht hij kwijtschelding van de rechten verschuldigd over eene lading peper welke kort geleden met zijne jonk van Sumatra's Westkust was aangevoerd. De kwijtschelding van invoerrechten werd geweigerd; Bencon's overige verzoeken werden ingewilligd ¹.

De vraag op welke wijze de koopman Bencon orde op zijne zaken heeft gesteld, moet onbeantwoord blijven. Naar eene door hem afgegeven volmacht is in de bewaard gebleven notarieele papieren vruchteloos gezocht. Waarschijnlijk heeft hij vóór zijn vertrek al zijne vaste goederen van de hand gedaan ²; overschrijvingen van zijne bezittingen ten name van zijne weduwe, tevens zijne universeele erfgename, zijn ten minste niet aangetroffen. Uit de omstandigheid dat hij, kort vóór hij Batavia verliet, geld uitleende, kan bezwaarlijk worden afgeleid dat hij van plan was daar terug te keeren; de geleende bedragen waren gering en hij kan zijne vorderingen aan anderen hebben overgedaan.

Den 3^{en} Juli 1636 heeft Bencon de reis aanvaard. In het Dag-Register is onder dien datum hierover aangeteekend: «vertreckt van hier per de schepen Bredamme, de Swaen ende 't Jacht Hoochcarspel, recht door naer Tayouan, de Hr Ioan van der Burch ³ enz.

Met voorseyde schepen vaert ook naar Tayoan om van daer in China zyn vaderlant te keeren Capitein Bencon, die het ampt van overhoofd ende voorspraeck der residerende Chinesen alhier den tyd van sesthien jaren loffelyck heeft bedient, ende door zyn ernstig versoeck alsnu gedemitteerd is derwaerts te mogen vertrecken, zynde hem oock tot dien eynde een afscheytbrief in behoorlycke forme verleent».

Hieruit zien wij dat Bencon in China werd geboren, dat hij als reden voor zijn vertrek van Batavia heeft opgegeven van plan te wezen naar China terug te gaan en dat hij Quinam niet heeft aangedaan.

¹ Bijlage III.

² Bijlage XI, c en d.

³ Ordinaris Raad van Indië, benoemd tot Gouverneur van Formosa als opvolger van Hans Putmans (Dag-Register 1636, bl. 152).

De warmte waarmede de Regeering in haren afscheidsbrief ¹ den gewezen Kapitein bij den Gouverneur van Formosa aanbeval, steekt gunstig af bij de ondankbaarheid welke de Compagnie in den regel tegenover hare ontslagen dienaren aan den dag legde ². De recommandatie van hooger hand heeft voor Bencon een nuttige uitwerking gehad, gelijk later zal blijken.

De drie genoemde vaartuigen zijn den 5^{en} Augustus 1636 behouden op de plaats van bestemming aangekomen ³, maar in plaats van nu zoo spoedig mogelijk zijne reis voort te zetten en naar den vasten wal over te steken, is Bencon op Formosa gebleven. Tot deze wijziging van zijne plannen heet hij te zijn gebracht door de vrees dat «in China zijn vaderlant comende, door de mandorijns vermits haer onversadelijcke begeerlijckheijt te seer uijtgeput soude werden» ⁴. Waarschijnlijk klinkt dit niet. Een in China geboren Chinees als onze Kapitein, behoefde niet eerst naar Formosa te komen om tot het besef te geraken van hetgeen hij bij zijn terugkeer in China, van de mandarijnen te verwachten had. Chineesche emigranten die met vollen buidel hun vaderland weer opzochten, hebben ook in veel latere tijden ondervonden dat de bescherming van persoon en goed in vreemde koloniën heel wat beter was gewaarborgd dan in het land hunner geboorte en het is niet waarschijnlijk dat in 1636 de toestanden in China in dit opzicht gunstiger zijn geweest, noch dat Bencon daarvan niet op de hoogte was. Nu had Bencon bovendien een ambt onder de Hollanders bekleed en daardoor grooten invloed gekregen; teruggekeerde emigranten die grieven hadden tegen het Hollandsch bestuur, zullen van den Kapitein te Batavia niet veel goeds hebben gezegd en in 1636 lag ook ons optreden in Zuid-China nog zoo versch in het geheugen dat een vriend van de Hollanders, waarvoor men reden had Bencon te houden, daar niet op een welwillende ontvangst mocht rekenen.

Nog in 1749 werd Tan I Lo ⁵ na zijn terugkomst in China

¹ Bijlage IV.

² de Haan, Priangan IV, 277.

³ Dagh-Register 1636, bl. 285.

⁴ Dagh-Register 1636, bl. 286.

⁵ Resolutie G.-G. en R. R. 14 Januarij 1749: „Voorts is op het versoeck van den Lijutenant der Chinese natie alhier Tan Iko verstaan denselven van die dienst te ontslaan en hem te permitteeren na zijn geboorteland te retourneeren met een der verwagt werdende jonken mits ingevolge de resolutie deser Tafel in dato 25 Augustus 1747 betalende den tienden penning van zijn capitaal dat derwaarts staat mede te neemen.”

Zijn naam was Tan I (lo = oud, ko = oudere broer, kwa = ambtenaar en

veroordeeld tot verbanning (naar het noorden) omdat hij Kapitein¹ der Chineezten te Batavia was geweest, alzoo niet kon geacht worden tot de klasse van eerbare kooplieden te hebben behoord, en de Gouverneur van de provincie Hokkian die in 1754 dit geval aanhaalt, bedreigt hen die in hoedanigheid van Kapitein der Chineezten in den vreemde hebben gediend, met een zwaardere straf dan zal worden toegepast op gewone emigranten die naar China terugkeeren zonder dat vooraf voor hen is borggestaan².

Schijnt het ons toe dat Bencon voor het prijsgeven van zijn

kong = heer, worden als beleefdheidsterm achter den persoonsnaam gevoegd. In So Bing Kong is Kong evenwel een deel van den persoonsnaam).

Tan Iko was, ofschoon hij lezen noch schrijven kon, een groot negotiant te Semarang. De Regeering ontbood hem van daar om, toen de stad en voorsteden van Batavia door de slachting in October 1740 „van de Chinese natie (was) ontbloot geraakt”, op te treden als introducteur van de Chineezten die van de „buitenplaatsen” en uit China zouden overkomen. (Res. 25 October 1740). In November kwam hij „met nog seeven stux van syne neven” te Batavia, maar voor de hem toegedachte opdracht bedankte hij. Hem werd eene woning aangewezen „buiten de boom in het blok daartoe gedespicieert”; en hij mocht overdag in het Casteel komen om met den Directeur-Generaal over den handel te spreken. Tevens werd besloten „tot meerder securiteit van voormelde natie, die in der tijd van buiten mogte aankomen, een aparte wagt van Europeanen in dat blok te leggen.” (Res. 29 November 1740). Zou in dezen maatregel de oorsprong moeten worden gezocht van de legende dat aan Bencon eene eerewacht werd gegeven van een dozijn Europeesche soldaten (bl. 382)?

Vermoedelijk is Tan Iko te Batavia gebleven. Bij resolutie 28 Juni 1743 werd hij benoemd tot Luitenant.

In de Commissie (6 Juni 1747) verleend aan Kapitein Oey Tsomko wordt ook Tan Iko genoemd onder „de thans nog resteerende Luytenants”.

In een opschrift (uit 1752) in den tempel op de begraafplaats Sien Thiong te Goenoeng Sari, wordt hij vermeld onder degenen die voor de oprichting geld hebben gegeven.

¹ Alleen deze titel is in China bekend.

² Wade, Documentary Series, N°. 64.

„..... in the 14th year of the (present) reign Ch'ien Lung (1749), there occurred the case of Ch'ên I-lao (Tan I lo) a native of the district of Lung-Ch'î, who, having unauthorisedly proceeded from Kuang Tung to Ka-la-pa (Batavia), had there become Chia-pi-tan (headman of the Chinese emigrants at the port) and had collected duties on trade for the foreign state. (As he could) not belong to the class of honest traders, but was the sort of man who would inevitably be laying hold of some pretext or other to give trouble, as soon as the truth came out, he was tried and sentenced to banishment.

..... if any one as in the case of Ch'ên I-lao (Tan Ilo) shall serve under (the foreign state) in the capacity of Chia-pi-tan, his punishment shall be one degree greater in severity than that by the law prescribed.”

ambt en zijn vertrek van Batavia niet het ware motief heeft genoemd, omtrent de juistheid van elke andere reden die hij daarvoor had aangevoerd zou eveneens twijfel geoorloofd zijn. Zooals een scherp waarnemer van het karakter der Chineezzen van hen heeft gezegd «the real reason for anything is hardly ever to be expected, and even when it has been given, one cannot be sure of this fact» ¹.

Het is niet meer dan eene gissing als wij veronderstellen dat Bencon zich van Batavia zal hebben losgemaakt ten einde vrijheid van beweging te krijgen voor het op gang brengen van den rechtstreekschen handel tusschen Batavia en Formosa waarvan aan het einde van 1633 sprake was ². Ook kan hij het wenschelijk hebben gevonden geruimen tijd aldaar door te brengen om er de cultuur van rijst en andere gewassen door Chineesche emigranten te bevorderen, er handelsbetrekkingen aan te knopen of een eigen handelshuis te vestigen. Deze veronderstelling is in elk geval niet in strijd met hetgeen omtrent Bencon's verblijf op Formosa wordt bericht; stil gezeten heeft hij ook daar niet.

Weinige maanden na zijn komst al, schrijft de Gouverneur van Formosa naar Batavia (26 Nov. 1636) dat hij «vast geopineert blijft hun menichte arme Chinesen tot den suiker ende rijs plantagie op Formosa uijt China derwaerts vervoegen sullen, gelijk oock capiteijn Bencon tot dien eijnde aldaer met een redelijke ommeslach te neder geseth heeft» ³.

In het begin van het volgende jaar wordt ook Bencon weer genoemd onder hen van wie eene uitbreiding van den rijstbouw wordt verwacht: «d' Aenplantinghe van rijs in Saccan ende alle andere omleggende landen wiert ernstich bevoirdert, ende hadden alreede de gequalificeerde Chijneesen als Hambuan Cambingh, Jaumo ende onsen alhier gewesen capⁿ. der Chijnesen Bencongh eenighe groote parcken van omtrent 20 marghe ijder om metten eersten te beplanten, uijt gesocht» ⁴.

Tegelijkertijd wordt bericht: «Gemelte capⁿ. Bencongh was noch niet van meeninghe zich nae Chijna te begeven, alsoo hem alreede in Taijouan nedergeslagen ende met bouwen van een schoon steenen hujs (dat hem niet minder als 5 a 6000

¹ Arthur H. Smith, *Chinese Characteristics*, 5th ed. 1900, bl. 272.

² de Jonge V, 213. ³ Dagb-Register, 1636, bl. 286.

⁴ Dagb-Register, 1637, bl. 38.

R^a sal costen) besich was; soot schijnt souckt denselven Taijouan te helpen verbeeteren, veele Chijneesen tot aanplantinghe van rijs uijt Chijna te trecken ende voor noch een tijt langh zijn residentie aldaer [nl. Formosa] te houden».

Evenwel heeft de gewezen Kapitein zich niet alleen aan de bevordering van den landbouw op Formosa gewijd, maar ook den buitenlandschen handel niet uit het oog verloren. Het bericht (25 Februari 1637) van een mislukte poging daartoe is tot ons gekomen in het «Journael of dagregister van het schip Grol gaande uit Japan over Tayouan en Quinam naar Tonkin 31 Januari—8 Augustus 1637»¹: «Voorders is aen Hartzinck² door den E. Heer van der Burgh mondelingh gecommuniceert . . . dat den capiteijn Bencon met hem getracht heeft te willen in den thienden accordeeren biedende 15 ten hondert van uijtgaen ende incomen der goederen die hij met een joncq van hier naer Quinam voornemens was te senden ende omdat zijn Ed. op den thienden van 't uytgaen ende incomen bleeff staen ter saecke de Comp. bij zijn Edelheits voorsaet soo gegeven hadden ende niet gaerne eenige veranderinge daerin wilden doen, soo is den coop van voors. joncq bij gemelten Bencon in state³ gebleven; zijn meeninge was deselven met groove porceleijnen te volladen ende daerbij redelijcke partije lancquijns⁴ te senden, die hij meende dat aldaer omtrent 40 à 50 prcento sal renderen ende de groove porceleijnen wel 1½ cent advance⁵ geven soude».

De Bataviasche Dagh-Registers van 1638 t/m 1640 zijn ver-

¹ Rijksarchief. (Overgekomen brieven en papieren van Batavia, 1638, Tweede boek, N°. 10).

Verg. Excursions et Reconnaissances N°. 13, bl. 5. Saigon, 1882 en Transactions of the Asiatic Society of Japan XI, 180.

² Karel Hartsinck. Zie omtrent hem: de Haan, Priangan I, 216. De beschrijving van zijne begrafenis komt voor in Dagh-Register 1667 (24 September).

Het schip „Grol” was onder zijne „administratie en verantwoordinghe”; hij was toen onderkoopman (Dagh-Register 1637, bl. 144).

³ In state = in beraad, in advies. Verg. de Haan, Priangan III, 318 (2).

⁴ Nankeen. A cotton stuff of a brownish yellow tinge, which was originally imported from China, and derived its name from the city of Nanking. It was not dyed, but made from a cotton of that colour (Hobson-Jobson, new edition, 1903).

Dagh-Register 1637, bl. 229, spreekt van „swarte Chijnesche lanckins”.

⁵ 150 % winst.

loren gegaan, althans nog niet voor den dag gekomen, en dat in de Resoluties der Hooge Regeering niet wordt gesproken over een Kapitein der Chineezen aan wien ontslag was verleend en die naar zijn land was teruggekeerd, valt niet te verwonderen. Van het begin van 1637 tot het einde van Mei 1640 zouden wij Bencon's spoor zijn kwijtgeraakt als in het Rijksarchief niet in afschrift aanwezig waren de missives van den toenmaligen Gouverneur van Formosa aan de Regeering te Batavia, zoomede die welke de Bataviasche Regeering aan dien Gouverneur heeft gericht. Al zijn in deze omvangrijke bescheiden de over Bencon aangetroffen berichten schaarsch en schraal, zij hebben toch omtrent diens verblijf op Formosa enkele gegevens aan de hand gedaan ¹.

De algemeene indruk daardoor verkregen, is dat Bencon op Formosa in zijne zaken niet voorspoedig is geweest. Zelf klaagde hij «dat den tijd sijns aenwesens alhier ten achteren genegotieert hadde» ². Misschien is hij daardoor in de verleiding gebracht het met zijne verplichtingen tegenover den fiscus niet al te nauw te nemen. Nadat hij te vergeefs had getracht het ten aanzien van de verschuldigde in- en uitvoerrechten met den Gouverneur op een accoordje te gooien, schijnt hij eene poging te hebben gedaan om de betaling van die rechten heelemaal te ontduiken, met het gevolg dat zijne ingeladen goederen werden in beslag genomen, verbeurd verklaard en verkocht. Dat hij daardoor geen groote schade leed, had hij te danken aan de tusschenkomst van de Bataviasche Regeering ³.

Naar het oordeel van Gouverneur van der Burch, muntte Bencon niet uit door ondernemingsgeest ⁴ en toonde hij «beter een staetsman als een coopman» ⁵ te wezen. Gunstiger dacht daarom deze Bestuurder over Bencon als adviseur. Wel werd diens voorstel om de dobbelpacht ook op Formosa in te voeren, op goede gronden van de hand gewezen ⁶, maar zijne waarschuwing tegen door Chineezen beraamde aanslagen en zijn raad om onze vestiging te versterken, vonden een willig oor bij den Gouverneur, die erkent ook uit gesprekken met Bencon voordeel te hebben getrokken ⁷. Het zou trouwens niet voor

¹ Bijlage VI, a—n.

² Bijlage VI, h.

³ Bijlage VI, h.

⁴ Bijlage VI, f.

⁵ Bijlage VI, h.

⁶ Bijlage VI, c.

⁷ Bijlage VI, h.

dien Gouverneur hebben gepleit als hij Bencon, die zeventien jaren lang het «aensienelijk ampt» van Kapitein der Chineezen te Batavia op verdienstelijke wijze had bekleed en van wiens trouw aan de Compagnie was gebleken, bij de behandeling van Chineesche aangelegenheden niet had geraadpleegd. Toch zal Bencon zijn invloed op den gang van zaken misschien vooral te danken hebben gehad aan den goeden dunk dien de Regeering te Batavia van hem had gekregen en waarvan zij opnieuw op ondubbelzinnige wijze getuigenis aflegde ¹. Geen wonder dat Gouverneur van der Burch er toe overging den gewezen Kapitein, die te Batavia zoo goed stond aangeschreven, voort te helpen door hem de betrekking van tolk aan te bieden — waarvoor Bencon evenwel om zijn leeftijd en doofheid bedankte ² — en vervolgens zijne goede gezindheid toonde door Bencon's candidaat voor die betrekking, met het «tolcxampt» te begunstigen ³.

Uit niets is gebleken dat Bencon gevolg heeft gegeven aan zijn voornemen om een bezoek aan zijn geboorteland te brengen. Wel is er reden om te veronderstellen dat hij een reisje naar Batavia heeft gemaakt. Immers spreekt de Gouverneur van Formosa in zijn brief van 4 Dec. 1638 van «den ouden man welke nu jongst op Batt^a. geweest is» ⁴, misschien wel met de jonk die hij had gekocht.

Ook op Formosa heeft Bencon geen tabernakelen gebouwd.

Aan het eind van 1638 gaf hij den wensch te kennen met een van 's Compagnie's schepen naar Batavia terug te keeren waar hij zijn laatste levensjaren als ambteloos burger wilde slijten ⁵. Ook toen is de aanbeveling van de Regeering te Batavia hem goed te pas gekomen. Voor zijne met Chineesche waren geladen jonk werd een Europeesch stuurman beschikbaar gesteld ⁶ en bij de vaststelling van de verschuldigde rechten werd de lading «wat redelycker getaxeert als d' selve ingecocht» ⁷ was.

Als verblijf voor Bencon en zijn gevolg gedurende de reis naar Batavia, wees de Gouverneur de hut aan boord van het

¹ Bijlage VI, d, g.

² Bijlage VI, h.

³ Bijlage VI, j.

⁴ Bijlage VI, h. *Jongst* was een vrij vage term. Zie bijv. bij de Haan, Priangan II, 796 (10), de aanhaling uit Dagb-Register 1698: „sooals voorheenen en nog *jongst* in den jare 1694”.

⁵ Bijlage VI, h.

⁶ Bijlage VI, i.

Bijlage VI, i.

fluitschip «Brouckoord» aan, welks schipper last kreeg zijn Chineeschen passagier «wel te tracteeren ende vrundelyck te bejegenen» ¹, zoodat Bencon de reis onder gunstige voorwaarden heeft gemaakt.

Na eenigen tegenspoed bij het uitvaren, ging de fluit «Brouckoord» den 15^{en} Februari 1639 onder zeil ²; den 14^{en} Maart d. a. v. kwam zij behouden op de reede van Batavia ³.

Van Bencon's invloed bij de machthebbers aldaar blijkt al spoedig na zijne terugkomst. Op zijn voorstel werd een nieuwe tolk naar Formosa gezonden, ter vervanging van een titularis die bij het Bestuur ter plaatse in de gunst stond ⁴.

Misschien al in Mei 1639, maar stellig in het volgende jaar, heeft de Regeering den gewezen Kapitein weer eene plaats gegeven in de Schepenbank en — zoodra het College van Boedelmeesteren was opgericht (1640) — hem benoemd tot boedelmeester. Ondanks zijn hoogen leeftijd en zijne doofheid, heeft hij zich die onderscheiding ieder jaar op nieuw laten welgevalen, zoodat hij beide eereambten tot zijn overlijden op 8 April 1644 heeft bekleed ⁵.

In het Dagh-Register vinden wij onder dien datum aangeekend: . . . «overlijt den ouden capⁿ der Chinesen deser stede Bencon, werdende de weduwe toegestaan het lichaam een maant a twee binnen haer huijs te houden, gelijk onder de grote Chinesen in China gebruijckelijck sij, tot dat sijn graff geprepareert ende opgemaect zoude wesen, mits dat het lichaam ondertusschen versorgt sal werden dat het geen stanck van sich en geve, daer siecte door mochte werden veroorsaect».

Stellig zal de ter aarde bestelling hebben plaats gehad «met groote staatsie», misschien zelfs met militaire honneurs ⁶. Het

¹ Bijlage VI, j.

² Bijlage VI, k.

³ Bijlage VI, l.

⁴ Bijlage VI, n.

⁵ Bijlage VII.

⁶ „Dog daar en tegen is verstaan te ontseggen het verzoek van denselven Qte Tjoenko ten eijnde zijn voorm. vader met een Comp^e militairen uijt het Europeese guarnisoen te dezer plaatse te mogen begraven, alshoon zulx in voorigen tijd schijnt in gebruik te zijn geweest en daar van ook een voorbeeld in den jare 1684 ontrent eenen Capitain Wanjok gevonden werd, nadien het selve egter niet weer gepractiseert en oversulx al genoegsaam in ongebruik geraakt is, buyten en behalven dat ook in 't geheel seer oneygen schijnt te wesen, ter zake den Capitain der Chinesen niet soo seer voor een militair als wel voor een politieq hoofd zijner natie kan aangemerkt werden en ook bij zijn leven geen de minste eerbewysinge van de militie komt te genieten.” (Resolutie G. G. in R. R. 2 Juni 1733).

lijk is ook later niet naar China overgebracht doch is blijven rusten in het graf te Manggadoea dat daarvoor was gereed-gemaakt.

Ruim een eeuw na Bencon's dood, in 1759, heeft de piëteit van zijne «bloedverwanten» verhoed dat het terrein waar de eerste Kapitein der Chineezzen begraven lag, eene andere bestemming kreeg en in 1770 heeft de Regeering gunstig beschikt op het verzoek zijner nazaten om dit terrein weer in eigendom te mogen hebben ¹.

Daaraan zal het zijn te danken dat Bencon's graf in 1909 op nieuw kon worden ontdekt ². Gaat men thans van de Noordzijde van den weg van Jacatra, vrij ver aan het Oosteinde daarvan, over de sloot die langs dezen weg loopt, dan vindt men in een klappertuin een half dozijn zeer oude Chineesche graven, de eenige die zijn overgebleven van de oude Chineesche begraafplaats aldaar ³. Een van deze is het graf van Kapitein Bencon.

¹ Bijlage VIII.

² Notulen Bat. Gen. v. K. en W. 1909, bl. 92, IX a.

³ Volgens eene mededeeling van Dr. de Haan.

In zijne „Indiaanse aanteekeningen” (Kroniek Hist. Gen. 1868) bericht Aegidius Daalmans het volgende uit 1689: Des anderen daags gingen wij na Jacatra wandelen, 't welk een fortjen is, een half uur gaans van Batavia Een musquetschoot van daar staan eenige 100 van graven, daar de Chinesen begraven werden, en daarom het Chinees kerkhof genaamt [bl. 652]. . . Jacatra leid, als voren verhaalt is, een kleine halve mijle van de stad. Den weg die daar henen loopt, is breed en met boomen bijna over wederzijds beplant. Aldaar leggen de meeste tuinen en huizen van vermaak: want van de stad af tot daartoe legt niet een voet erve ledig over beide kanten van de straat, uitgenomen *een oud Chinees kerkhof, alwaar nog eenige oude graven op staan*. [Dit zal het door Dr. de Haan bedoelde oude kerkhof zijn]. Een weinig verder als het fort van Jacatra leid het tegenwoordig kerkhof der Chinesen [bl. 661].

Het terrein voor dit laatste werd bij resolutie van 11 Juni 1660 daarvoor beschikbaar gesteld en bij resolutie van 20 November 1668 aan de Chineezzen in eigendom afgestaan. In eerstgenoemde resolutie wordt het terrein omschreven als volgt: „seecker stuck hoogh land . . . gelegen boven 't fort Jacatra belendende ten suyt-oosten met de heere wech naar Comp^e beestenstal, ten noortwesten met 't land van juffr. Verschuuren, ten noort oosten met de heerewech na den langen hoeck ende ten suytwesten met gemelte juffrou Verschuuren, begrypende in syn diepte 106 roeden ende in syn brete 52½ roeden volgens de caerte daarvan synde”.

Het oude Chineesche kerkhof vindt men aangegeven op de kaart van 1628 in Bijdr. Kon. Inst. N. V. dl. 2 (1859).

Nadat het in 1909 weer onder de aandacht was gebracht, is het op de gebruikelijke Chineesche wijze gerestaureerd¹; de steen waarmede het is afgesloten, is evenwel de oorspronkelijke grafsteen², welks opschrift zegt dat Kapitein SO BING KONG herkomstig was van de stad of het district Tang Oa³ (in de buurt van de havenplaats Amoy) en dat hij is begraven in de eerste zomermaand van het jaar *kah sien* der periode TSONG TSING van de Bing (Ming) dynastie, alzoo in Mei 1644.

Aan het destijds in Indië veel voorkomende gebruik om personen alleen met hun voornaam aan te duiden⁴, zal misschien de eigenaardigheid moeten worden toegeschreven dat het eerste Hoofd der Chineesche natie te Batavia, nooit anders dan «Bencon» wordt genoemd. «Bencon» toch, is de — gebrekkige — transcriptie van de beide Chineesche schriftteekens welke zijn persoonsnaam vormden (dien Chineezzen *achter* hun geslachtsnaam plaatsen). Nu zullen zijne landgenooten, als zij over hun Hoofd spraken, hem wel «Bing Kong kap» hebben genoemd, overeenkomstig een spraakgebruik dat ook thans nog bestaat; maar in geschrifte, in ambtelijke stukken, zijn geslachtsnaam weg te laten, was ook volgens Chineesche opvattingen, niet zooals het hoorde. Met zijn tot officiëlen naam verheven persoonsnaam, onderteekende Bencon intusschen ook notarieele acten⁴.

Bencon werd echter niet begraven op dat oude kerkhof maar in een tuin die in 1666 aan zijne weduwe toebehoorde en waaromtrent zij bij haar testament bepaalde dat die „niet sal mogen vercocht, verset noch verpandt werden”. (Bijlage XI, e en XI, f onder E.).

De heer G. P. Rouffaer die in 1909 deel nam aan den ontdekkingsstocht, maakte toen van het terrein waar Bencon begraven ligt een schetsje dat hij ons, met zijne aantekeningen, ten gebruike afstond. (Bijlage IX).

¹ It is a custom of rather common prevalence to plaster grave mounds over their whole surface with white mortar. (de Groot, The religious system of China III, Book I, 1083).

² Bijlage X. (Dr. de Haan had de welwillendheid een foto van den grafsteen te laten maken).

³ de Haan, Priangan II, 9 (3) waar vele voorbeelden worden gegeven.

„Bingam” en „Sikwa” — opvolgers van Bencon — zijn eveneens transcripties van persoonsnamen.

Kapitein „Limlacco” vonden wij daarentegen slechts bij uitzondering „Lacco” genoemd. Eene notarieele acte (23 Juni 1637) is door hem — in het Chineesch — voluit, d. w. z. met zijn geslachts- en persoonsnaam geteekend. Van alle Kapiteins die na Sikwa zijn aangesteld, wordt in de resolutie van benoeming ook de geslachtsnaam vermeld.

⁴ Zie Bijlage XI, b.

Door den grafsteen weten wij thans dat zijn naam was:

蘇 鳴 崗
So¹ Bing Kong²

«De voornaemste Chinesen» zullen in 1619 vermoedelijk niet iemand voor hun «Overhoofd» hebben aanbevolen die beneden de dertig jaar was; dat Bencon zich in 1638 een oud man noemde, wijst er op dat hij toen den zestigjarigen leeftijd ongeveer had bereikt of al had overschreden; derhalve mogen wij aannemen dat hij omstreeks 1580 zal zijn geboren. Op het oogenblik zijner benoeming zal hij te Batavia eene zelfstandige positie in de Chineesche handelswereld hebben ingenomen, bij zijne landgenooten in aanzien zijn geweest en voldoende Portugeesch of Maleisch hebben gekend om in staat te wezen met Europeanen en Inlanders zaken te doen. Eer hij zich te Batavia ging vestigen, zal hij elders in Indië, misschien te Bantam, handel hebben gedreven en daar de algemeene omgangstaal hebben aangeleerd.

Dat hij in goeden doen is geweest kan, behalve uit zijne woning, worden opgemaakt uit zijne testamentaire beschikkingen³ en uit den inventaris van de bezittingen zijner weduwe, tevens zijne universeele erfgename⁴.

Die weduwe, Njai Inqua, is hertrouwd met den Chinees Conjock en had zelve adscendenten noch descendenten toen zij in 1666 over hare goederen beschikte⁵; dat zij al haar hebben en houden vermaakte aan Bencon's minderjarigen kleinzoon Souw go Equa, wijst er op dat wat zij bezat, van Bencon afkomstig was. Blijkbaar is zij ook naast haar eersten echtgenoot begraven. Naast dat van Bencon, is nog aanwezig het graf van

¹ Het teeken voor den geslachtsnaam So, staat op den grafsteen in een vorm die thans als foutief moet worden beschouwd maar misschien vroeger gebruikelijk was. In de „List of obsolete, contracted and vulgar characters van Medhurst's Chinese and English Dictionary”, Batavia, 1843, komt die schrijfwijze evenwel niet voor.

² De Chineesche karakters voor den persoonsnaam op den grafsteen, zijn dezelfde waarmede Bencon onderteekende (zie Bijl. XI, b).

Het teeken voor Kong komt ook nog voor op den achterkant van het door G.-G. Brouwer geteekende stuk; daar staat namelijk — in het Chineesch geschreven — Kong tsiep tsio, d. i. Kong's) document.

³ Zie Bijlage XI, a.

⁴ Zie Bijlage XI, f.

⁵ Zie Bijlage XI, e.

«de vrouw van Kapitein So, zelve van de familie Li, met den posthumen persoonsnaam Khoen Tsoe» en die 16 Januari 1667 is begraven. Dit zal Njai Inqua zijn geweest. Wie de kleinzoon (of neef) Tsung King was die op haar grafsteen staat vermeld, valt voorshands niet uit te maken. Dat Bencon's weduwe in 1666 het mogelijke heeft gedaan om het huwelijk te bevorderen van haren erfgenaam, Bencon's kleinzoon, met Li Tsionio, dochter van Li Tsoeko¹, brengt ons tot de gissing dat deze laatste zal hebben behoord tot de familie waaruit ook Bencon's vrouw was voortgekomen.

Het opschrift op Bencon's grafsteen zegt dat die is opgericht door de offerende manspersonen Sing Nio en Sik Nio. Dit «Nio» is geschreven met het karakter dat de *beteekenis* heeft van juffer of vrouw (njonja); daardoor kwamen wij te staan voor de moeilijkheid dat twee vrouwen uitdrukkelijk als manspersonen werden aangeduid². Toen later Bencon's testament uit het Landsarchief te Weltevreden voor den dag werd gebracht, gaf dit stuk de verklaring van de schijnbare tegenstrijdigheid. Het teeken voor «Nio» bleek in dit geval niet anders te wezen dan eene *transcriptie* voor den klank *njo* in *sinjo*; de offeraars waren Bencon's minderjarige natuurlijke zoons Sinjo Sing en Sinjo Sik, bij Balische vrouwen verwekt.

Uit hetzelfde document vernemen wij het bestaan van eene minderjarige dochter Kianio, wier moeder niet wordt genoemd, en van een broer van Bencon in China, bij wien die dochter misschien is achtergelaten toen haar vader in 1639 van Formosa naar Batavia terugkeerde.

Ondenikbaar is het niet dat uit de bewaard gebleven ziele-tabletten in een aan den voorouderdienst gewijden tempel te Batavia of in China, een geslachtslijst zal kunnen worden opgemaakt van den tak der familie So waartoe Bencon heeft behoord en dat daardoor zal kunnen worden vastgesteld welke afstammelingen Bencon heeft gehad behalve de in zijn testament genoemde, zoomede uit welke verbintenis van Bencon zijn zoon

¹ Zie Bijlage XI, e.

² De sinoloog Dr. Herbert Giles, hoogleeraar te Cambridge, hierover geraadpleegd, merkte op: „I think the character *male* on the tombstone must be taken, as it were, in a complimentary sense, including women in a category which, strictly speaking, applies only to the other sex. There was evidently no male representative”.

Toncqwa is gesproten (dien wij thans alleen kennen uit den inventaris van de bezittingen van Njai Inqua) en wie de vader was van Souw go Equa, Bencon's kleinzoon en Njai Inqua's erfgenaam. De opschriften op de graven welke nog in Bencon's tuin aan den Jacatraweg, in kampong Goenoeng Karang, aanwezig zijn ¹, doen daaromtrent geene gegevens aan de hand. Vermoedelijk zal onze Kapitein ook in China getrouwd zijn geweest en er bezittingen hebben gehad, welke aan zijne daar gevestigde familie zijn gekomen.

Gelijk hiervoor is gezegd, leefden in het midden van de 18e eeuw te Batavia Chineezzen die beweerden van Bencon af te stammen. Onder de gegoeden zal hun aantal toen niet groot zijn geweest; onder een paar honderd contribuanten, genoemd in opschriften uit dien tijd in den tempel op de begraafplaats te Sentiong, komt slechts éénmaal een So voor.

Hetgeen over het eerste Hoofd der Chineezzen te Batavia is kunnen worden medegedeeld, is ontleend aan documenten welker betrouwbaarheid niet valt te betwijfelen. Bij vergelijking van de verkregen gegevens met hetgeen omtrent hem voorkomt in de «Chronologische geschiedenis van Batavia, geschreven door een' Chinees» (en vertaald door W. H. Medhurst) ², vinden wij dat de steller van die kroniek heeft geput uit bronnen welke minder zuiver waren dan de ons ten dienste staande. In die «Geschiedenis» wordt n.l. het volgende verhaald:

«In het jaar 1620 zond de Regering van Holland een schip met dépêches naar Batavia, dewelke, geopend zijnde, bleken intehouden, de benoeming van So-Beng-Kong tot Kapitein Chinees te Batavia. De Gouverneur gaf daarop aan So-Beng-Kong een gouden ambtszegel, als volmagt tot handelingen, en stelde van de Europeaansche soldaten een Lo (twaalfal) aan, om voor de deur van den Kapitein Chinees op wacht te staan. Te dier tijd zat So-Beng-Kong gewoonlijk in de raadsvergadering met de Hollanders, om over de belangen der natie te beraadslagen, en in het bestuur van het land deel te hebben. Wanneer enige Chineesche vreemdelingen aankwamen, dan vervoegden zij zich bij den Kapitein, en werden aangeteekend (opgeschreven). De

¹ De Heer Ezerman, adviseur voor Chineesche zaken te Batavia, had de welwillendheid ons deze grafscripten te bezorgen.

² Tijdschrift voor Neerland's Indië 3e jaargang, II (1840).

Chineesche bevolking bedroeg toen 400 à 500 huisgezinnen, de handel verkreeg meerderen bloei, en overvloedige voordeelen werden behaald. So-Beng-Kong, verzocht toen het Gouvernement om een stukje grond, en Koen gaf hem een plekje te Bangka-lua (Manggadua) waar So-Beng-Kong zijn verblijfplaats optrok, en op de lampen voor zijne deur schreef: «De oorspronkelijke grondvester van de landstreek,» omdat hij de eerste Kapitein Chinees te Batavia was. Hierna maakte So-Beng-Kong zijne opwachting bij den Gouverneur, en verzocht vergunning naar China terug te keeren, ten einde de Chineesche jonken uit te noodigen, naar Batavia te komen en handel te drijven, opdat de bevolking der bloeiende natie (Chinezen) met de barbaren (Batavianen) in vereeniging mogt komen. Koen stond zijn verzoek toe, en So na zijnen post aan een man, genaamd Tan, overgedragen te hebben, aanvaarde zijn terugreis naar China. Bij het einde des jaars bezocht hij weder Batavia met twee Chineesche Jonken, en nam de pligten aan zijne betrekking verbonden, weder op zich, zoodat de toeëigening van de verdienste der grondvesting van Batavia, in hem niet is te laken».

«In het jaar 1631 bragt Specx zijne onderneming ten einde, en stelde boven de groote zuidelijke poort het jaartal, in hetwelk dit werk volbragt was. In hetzelfde jaar stierf So-Beng-Kong in vrede, en werd te Mangga Doea begraven. De volgende kapitein was Pwa-Beng-Gam, wiens benoeming ter goedkeuring naar Holland werd gezonden. In het volgende jaar kwam reeds een schip met dépêches, welke Pwa-Beng-Gam in zijnen post bevestigden».

«In het jaar 1637 stierf Pwa-Beng-Gam, bij welke gelegenheid Gan-Dji een verzoek indiende om als zijn opvolger verkozen te worden, hetwelk de Gouverneur ter goedkeuring naar Holland zond.... Toen [1638] kwam er een schip uit Holland, hetwelk van Diemen in zijne betrekking van Gouverneur, en Gan Dji in die van Kapitein Chinees bevestigde».

«In het jaar 1648 stierf de Kapitein Chinees Gan Dji».

Dat Bencon in 1619 is aangesteld als Hoofd zijner natie, in 1636 Batavia heeft verlaten, in 1639 daar is teruggekeerd en in 1644 is overleden, is hiervoren gebleken.

Het blijft mogelijk dat hij ook tijdens Coen's bewind eene reis naar zijn geboorteland heeft ondernomen, al is, noch in de resoluties van G.-G. en R. R. noch in het Afg. Bat. Brievenboek, over die reis of over de aanstelling van een tijdelijken vervanger, iets aangetroffen. Waarschijnlijker evenwel is dat de kroniekschrijver — die slechts van één reis melding maakt — Bencon's vertrek in 1636 op het oog heeft gehad en slecht is ingelicht geweest aangaande het tijdstip van dat vertrek en den duur van Bencon's afwezigheid¹.

In eene oorkonde waarmede een der wanden van het gebouw van den Chineeschen Raad te Batavia is versierd, wordt eveneens gezegd dat Bencon's benoeming plaats had in 1620, dat hij in dat jaar naar China is vertrokken en in het volgende jaar van daar is teruggekeerd. Dit Chineesche stuk is echter eerst den 2^{en} November 1791 opgesteld en wint het alzoo niet in betrouwbaarheid van de «Chronologische Geschiedenis», die ook tegen het eind van de 18^e eeuw schijnt te zijn samengesteld. Van Bencon's reis naar China in 1636 en van zijne terugkomst te Batavia in 1639, wordt in geen van beide Chineesche berichten gesproken.

Dat de schrijver van de «Chronologische Geschiedenis» niet goed op de hoogte is geweest, komt mede duidelijk uit als hij de personen noemt die Bencon hebben opgevolgd. Volgens hem toch, zou het ambt van Kapitein der Chineezzen te Batavia zijn bekleed door:

1. SO BENG KONG van 1620—1631
2. PHOA BING GAM. van 1631—1637
3. GAN DJI KWA van 1637—1648.

Op grond van de onaantastbare getuigenissen welke de archieven hebben bewaard, kan evenwel deze lijst worden gegeven:

1. SO BING KONG . . . 11 Oct. 1619—3 Juli 1636
2. LIM LACCO 21 Juli 1636—c^a. Feb. 1645
3. (PHOA) BINGAM . . . 4 Maart 1645—c^a. April 1663
4. GAAN SI KWA . . . 10 April 1663—c^a. Mei 1666.

¹ Intusschen ligt naast Bencon's graf dat van „den assistent-kapitein Li King Tsoei”, die, blijkens den grafsteen, in den winter van het jaar *king sien* der Ming dynastie” (alzoo aan het einde van 1620 of in het begin van 1621) is begraven. Misschien was hij Bencon's zwager en heeft hij diens ambt waargenomen toen Bencon in 1619 of 1620 naar China was vertrokken.

Merkwaardig is dat noch de «Chronologische Geschiedenis» noch de Oorkonde spreekt van Bencon's onmiddellijken opvolger, Lim Lacco, die gedurende een kwart eeuw ingezetene van Batavia en langer dan acht jaren Hoofd zijner natie is geweest en die — zooals uit tal van gegevens blijkt (o. a. uit het Boek van Leningen en uit de overwegingen bij zijne benoeming) — zoowel bij G.-G. Coen als bij diens opvolgers, goed stond aangeschreven, waardoor hij gelegenheid zal hebben gehad de belangen zijner landgenooten met goed gevolg bij de Regeering voor te dragen en te bepleiten.

Doordat de archiefstukken zijn bewaard gebleven welke voor de samenstelling van onze lijst hebben gediend, is het mogelijk geweest met ontwijfelbare zekerheid vast te stellen wie te Batavia de eerste Hoofden der Chineesche natie zijn geweest en wanneer zij in functie waren. Leerzaam zijn die documenten nog in een ander opzicht. Immers blijkt er uit dat in de eerste helft der 17^e eeuw, toen een Kapitein der Chineezzen te Batavia niet slechts een ornament maar inderdaad een instrument was van het gezag, en de benoeming van een Hoofd der Chineezzen aldaar van meer gewicht was dan in latere tijden, de Regeering bij het doen eener keuze steeds heeft getracht de stemming van de Chineesche gemeente te leeren kennen en met hare wenschen rekening heeft gehouden. Opeenvolgende Gouverneurs-Generaal zullen de juistheid hebben ingezien van de uitspraak der Heeren XVII van 1617, die van de Chineezzen getuigden dat zij «een industrieus, naarstig en ongewapend volk zijn, van dewelken (naar men verstaat) niet te vreezen is dat zij, te eeniger tijd revolterende, zich meester van dezelve landen zouden mogen maken, principaallijk als men altijd goede zorg draagt dat alle officiën en ambten bij de notabelsten en bekwaamsten van Onze eigen natie mogen bediend worden»¹.

Onder een rechtvaardig en flink Bestuur zijn de zonen van het Rijk van het Midden altijd en overal rustige en trouwe onderdanen geweest. Regeerders als Coen en zijne naaste opvolgers, hebben dit ondervonden en gewaardeerd.

December 1916.

¹ N. I. Plakaatboek I, 50.

Over het Chineesche kwartier in 1626.

Op „ordre” van den Gouv.-Generaal is gehouden eene gecombineerde vergadering van de Schepenbank en den Raad van het Casteel „versterckt met Cornelis van Maseyck, ontfanger van de Generale Incomsten deses coningrijx

ende

Jan van Hazel, Tolmeester ende Voorstander van de vreemdelingen desselven Ryckx

mitsgaders d' overste der chinesen

BENCOON

Item eenige van de gequalificeerde cooplieden derselver natie

Lim lacco ende

Padgouw”,

in welke vergadering vier punten ter sprake kwamen, waarvan het derde is geformuleerd als volgt:

„Ten derden. alsoo de chinese natie bij dagelycschen aenwas ende confluentie soo van china als van andere quartieren, grootelijx is toenemende ende men echter bevindt dat de chinesen haer door den stadt metterwoon daerom niet meer dilateren ende verspreijden als sij alrede over langen tijdt plaets beslagen hebben; maar dat sij ter contrarien haer in 't chinese quartier soo nae bij den anderen vervoegen ende onthouden dat sij in eene plaetse van weynich capaciteit met 20: 30: a 40 sielen haer buyten alle civile proportie behelpen, waer door gebeurt dat niet alleenlyck de huysinge ende accomodatie by de borgerijen ende inwoonderen deser stede tot gerief der chinesen ende andere incomende natien 't haren groote onkosten gemaect ende getimmert, op hope van deselve met profijt te mogen verhuieren, tot haere groote schade ende interest ¹⁾ ledich blyven staen ende 't eenemaal vervallen; Behalve dat oock 't leven ende borgerlycke conversatie van het grootste deel der stadt by dien middel gans gediverteert blijft ende gelyck op een plaetse besloten blijft ende ter oorsaecke van de groote ende onbehoorlycke by een cruypingen der chinesen niet alleenlyck stanck, infectien, siekten, sterfte ende brandt onder deselve, maer oock met der tijdt andere onheylen ende swaricheden meer, van onbehoorlycke tsamenrottingen, onbetamelycke conversatien als andersins geschapen, staen te resulteren: oft niet noodich ware dat men de

¹⁾ Interest = nadeel; zie voorbeelden bij De Haan, Priangan II, 214 (5).

chinesen haer wat dede dilateren ende verschavelen ¹⁾ mitsgaders op wat maniere sulx gevoechelyckst sal connen geschieden”.

Hoe het advies van de Commissie luidde, blijkt uit deze overweging:

„Op't derde, belangende d'extentie der chinesen is geadvyzeert dat haer om redenen voren verhaelt by placcate wel expresselyck behoorde geiniungeert te werden hun binnen seeckeren gelimiteerden tijdt van den anderen te separeren ende te extenderen ende dat voortaan in een woning, sijnde een roede breedt ende anderhalf diep, ende voorts naar advenant, niet meer als vier chinesen behoorden geadmitteert te werden, waernaer d'eygenaers int verhueren van hare huysingen haer souden hebben te reguleren, ende de chinesen die dese ordre souden mogen contravenieren ten eynde sij van deselfde in toecomende geen ignorantie en praetenderen, behoorycke advertentie te doen”.

Hierop werd besloten:

„Opt derde pointc belangende de schavelinge der chinesen is goetgevonden tselve om geen alteratie daeronder te causeeren alsnoch te laten berusten totdat d'aenstaende collecte geinnet ende de chineesche joncken weer naer china sullen sijn gekeert, te meer alsoo d'overhoofden van de chineesche borgerij eenige difficulteyt vermits d'onvermogen theyt derselver, daerover moveren.

(Resolutie G. G. en R. R., 9 April 1626).

¹⁾ schaveelen, schavielen, d. i. plaatsmaken; opschuiven. (Van Dale's Groot Woordenboek der Nederl. Taal).

Uitgifte van grond en vrijstelling van hoofdgeld.

a. BENCON Chinees overste der Chinesen deser stede Jacatra wordt mits desen op zijn versoek te leen gegeven ende vergundt voor den tijdt van een jaër, eens na dato deses, ende niet erfelijk de vruchten ofte touack van seker hof ofte boomgaert beset met tses-tich clappusboomen ¹ leggende aen de westzijde van de riviere ontrent een musquetscheut landtwaert in, ende een musquetscheut bij zijden d'oude stadt Jacatra, met conditie dat voors. BENCON Chinees d'hof ofte boomgaert voor 't genot van de vruchten gehouden sal wesen behoorlijcken te cultiveren aanplanten ende schoonhouden sonder dat buijten voorweten ende consent van de Overicheijt vermogen sal enige vruchtdragende boomen te vellen ofte uijt te roeijen op peine van zijn leen verstecken te werden; sal mede gehouden wesen tot een erkentnisse 's heren tafel weeckelijck met touack te provideren. Actum in 't fort Jaccatra desen eersten Meij a^o 1620.

Ter ordonnantie van d'Ed. heer Generael Coen

Thijs Corneliss Vleijshouwer

Secretaris.

b. Jan Pietersz. Coen gouverneur-generael wegen den staet der Verenichde Nederlanden in Indien heeft aen BENCON overste der Chinesen op zijn versoek geotroijeert ende vergundt gelijk sijne Ed. octroyeert ende vergundt mits desen voor hem ende zijn wettige erfgenamen sekere twee erven binnen deser stede Batavia bij oosten de groote riviere gelegen om de selve met een stenen huijsinge te betimmeren, bewonen, vercoopen ofte andersins tallen tijden naer geraden sal vinden met kennisse van Schepenen te veralieneren namentlijk het ene beginnende van den noorthoek van de Heerenstraet langs de voorschreven riviere lang ses roeden Z. ende N., breedt vijf roeden O. ende W.; item het tweede erf beginnende van de middelstraet

¹ Deze klappertuin — de eenige in die buurt — komt voor op eene kaart van Batavia van ± 1625, waarvan de Heer H. D. H. Bosboom eene copie bezit. Misschien was dit dezelfde tuin die volgens de kaart van 1628 aan den Predicant Danckert behoorde (N° 36).

aen de slincke handt vant fort comende lang achttien roeden ende een halve Z. ende N. breedt dertien roeden O. ende W. mits conditie dat voorschreven erfgronden onderworpen sullen blijven alsulcken impositien als d'heer hier namaels goet vinden sal daerop te stellen.

Actum int fort Batavia desen 7 Januario 1623.

c.

Adij 17 Jan. anno 1623.

Ady 17 Jan. heeft d'Ed. heer Generael vergundt aen Lim Lacco alias schoenmaker van Bantam exemptie van maentlijk hooftgelt voor thien personen in sijnen dienst wesende ende dat voor vier iaren.

Ady dito heeft d'Ed. heer Generael vergundt aen BENCON overste der Chinesen exemptie van maentlijk hooftgelt voor 10 personen in sijnen dienst wesende ende dat soo lange gemelte BENCON in voorschreven qualité gecontinueert werdt.

d.

Alsoo den Ed. Thomas Brockedon, Praesident, Augustijn Spalding, George Muschamps, ende Thomas Milles, tegenwoordich als Raden van defentie, wegen de Ed.Eerw. Engelsche Comp^{ie}. hier aen landt een bequame [plaetse] ende erve versocht hebben, omme daer op te mogen bouwen: Is bij den Ed. Heer Generael Jan Pietersz Coen ende den Raedt wegen de Comp^e van de vereenichde nederlanden ten dienste ende gerief van de voorsz. Eerw. Engelsche Comp^e haer toegestaen, verleent, ende vergundt, seker parceel ende erve landts van vijf en twintich roeden in 't viercant, gelegen aen de westsijde vande riviere, in de oude stadt Jacatra, tegenover de nieuwe stadt, daer eertijts 't voorhof vanden gewesene Coning van Jacatra plach te staen: omme daer op te mogen bouwen ende timmeren alsulcke borgerlijcke huijsingen, als tot lijfberginge van hare personen, volck ende bewaringe van hare Ed. Comps goederen, van noode sullen hebben: met conditie dat niet vermogen sullen enige vastigheden ofte versterkingen daer op te maecken, onder wat schijn sulx oock mochte wesen: veel min enich grof geschut, in, buijten, ofte ontrent hare huijsingen te planten, alsoo wij verstaen sulx niet sonder rechts-krenckinge vande Ed. Hooge mog. Heeren Staten Generael, onse souverajne gebiedende Heeren, ende de Ed. Oostindische Comp^e der verenichde nederlanden gedoocht ende gepermitteert can werden: maer indien 'tgeviel dat benoodicht waren enich grof geschut uijt hare schepen te lichten ende aen landt te bergen, sal haer sulx niet geweijgert werden, mits dat tselve op alsulcke plaetsen leggen, als hun bij de hooge overicheijt van 't Fort ende deser stede Jacatra, aangewesen ende verleent sal werden; Aldus gedaen ter praesentie

van ons ondergesz Gecommitteerde wegen d'Ed. Heer Generael,
desen eersten Junij a^o 1620 in 't Fort Jacatra etc.

Onderstondt

Dedel.¹⁾

Jan Steijns, baliouw over de stadt ende iurisdictie van Jacatra.
Dirck Jemming sabandar.

Philips Adriaensz van der Werf, schepen.

BENCON, Overste der Chinesen.

Ter ordonnantie van d'Ed. Heer Generael

Thijs Cornelisz Vleijshouwer

Secretaris.

(„Boek van Leningen”).

¹⁾ Jacob Dedel was ordinaris Raad van Indië van 1620—1622.

BENCON in de vergadering der Hooge Regeering.

Capiteyn BENCON chijnees coopman die den 18^{en} September des voorleden jaers by den Generael ende Raden van India op syn ernstich versoeck is toegestaen naer China te mogen keeren, te deser vergaderinge compareerende, versoeckt dat hem tot een adieu soudien gelieven te vergunnen de volgende drie poincten. Namentlyck

Dat neffens syn byhebbende geselschap met een der Comp^{ies} schepen van hier naer Tayouan soude mogen vaeren, omme sich van daer naer china te begeven,

Item dat oock van hier derrewaerts op geseyde schepen tolvrij soude mogen voeren vier duysent Rycxdaelders in comptant hem toebehoorende, Mitsgaders sijne kisten ende bagie etc.

Ende dat hem soudien gelieven quyt te schelden soodaenige 457½ R^a van achten als compt te bedraegen den Tholl sijner joncx peperlaedinge, onlangs van de Sumatrase Westcuste hier aengecomen.

Soo is verstaen om verscheijde consideratiën alsmede ten respecte gemelten BENCON nu ontrent de 17 jaeren soo eerlijcken ende loffelijcken heeft bedient het ampt van capiteijn der Chijnesen in Battavia ende sich gestaedich tot des Compagnies dienst willich ende bereijth gethoont gelijk deselve oock alsnu geacomodeert heeft met 3000 R^a in spetie om die per wissel in Tayouan weder tontfangen, dat hem van de bovengemelte drie poincten twee zullen toestaen namentlyck met des Compagnies schepen van hier naer Tayoean te vaeren ende voors. vierduysent rijxdaelders neffens sijn kisten ende bagagie etc. tolvrij te mogen medevoeren maer dat gehouden sal blijven de voors. 457½ Realen voor tols gerechticheijt van sijnen gemelten peper aen den heer te voldoen.

(Resolutie G.G. en R.R., 24 Juni 1636).

Afscheijtbrief voor Capp^{tn} BENCON.

Anthonio van Diemen, Gouverneur Generael ende d' Raeden van India wegen den staedt der Vereenichde Nederlanden in Orienten, Allen dengeenen die desen sullen sien ofte hooren leesen, Saluijt, doen te weten

Alsoo Capp^{tn} BENCON chinees coopman nu omtrent de seventhien jaeren onder het Gouverment der heeren Generaels Jan Pieters Coen, Pieter de Carpentier, Jaques Spex ende Henrick Brouwer, mitsgaders onse presente regieringe seer eerl[ych] ende loffe[lych] becleet hebbende het ampt van Capp^{tn} ende voorspreecker der resideerende Chineesen in Batavia, alsnu op zijn ernstich versoecq licentie heeft become om met des Comp^{es} scheepen van hier naer Teijouan ende van daer naer zijn vaderlandt in China te vertrecken, Gelijck hij oock met onse goede wille ende genoegen derwaerts is vaerende ende daerenboven versogt heeft dat hem met onse passepoort ende afscheijtbrieff wegen dessels gedaene goede getrouwe diensten souden gelieven te versien,

Soo ist dat wij met advijs der heeren Raeden van India hem in zijn billick ende rechtmaetich versoecq niet en hebben willen weijgeren ofte tegenwesen maer met desen onsen passepoort afscheijt ende blijckbrieff goetgevonden te accomodeeren, sulcx dat wij hem hier bij voor alle sijne goede gepresterde diensten in gem^e seventhien jaerigen tijt, soo aen de Generaele Nederlandsche Oost Indische Comp^e. selfs als voor wel ende loffelijck bedienen sijns opgeleijde ampts onder de Chinese burgerije alhier ten hoogsten bedancken ende derhalven versoecken aen alle Gouverneurs, Commandeurs, Oppercooplieden, schippers, ende alle andere die onder onse gehoorsaemheijt soorteeren Welcke den gem^e Capp^{tn} BENCON mochte comen te bejegenen niet alleen ongemolesteert laeten passeeren ende repasseeren, maer oock alle eer ende vrundtschap te bewijzen, Mitsgaders desnoots sijnde naer uijtterste vermogen te assisteeren voor sooveel sonder prejuditie van de Comp^e geschieden can. Gelijck oock insonderheijt versoecken ende begeeren dat hem den Gouverneur in Teijouan (derwaerts over hij nu vertrecqt) aldaer gecomen sijnde, int verseijlen naer China, te doene negotie ofte andersints allerwegen behulpich sal wesen. Ende bijaldien hij Capp^{tn} BENCON oock mochte resolveeren om naer desen uijt China ofte Taijouan met zijn joncke ende coopmanschappen oft wel voor zijn persoon op Comp^{es} scheepen weder herwaerts te keeren sal hem sulcx in soodaniger manieren als boven gemelt mede vrijstaen ende desen ten selven eijnde voor onse recommandatie passe ende vrijgeleijde dienen.

Geschreven int Casteel Battavia opt eijland Java, 2^{en} July 1636.

Was onderteeckent Anthonio van Diemen

(Batavias Brieffboeck, 14 Jan. tot

12 Dec. A^o 1636 N°. 1 fol. 456. R. A.).

Ambtswoning Kapitein der Chineezen.

In aanmerkingh genomen zijnde dat den capitain over de Chineesen alhier ter plaatse wel dient te wonen binnen dese steede in eene na mate van zijn character tot behoud van het nodig aansien onder zijne natie logabel huijs, en dat den jongst aangestelden capitain Oeij Tsomko ¹ door onvermogen of gebrek van middelen buiten staat is om soodanigen woning of diegene selver in te kopen, waarinne den jongst overleeden capitain Lim Beengkongh heeft gewoont, zo wierd om daarinne zo voor den praesenten als aanstaanden tijd te voorsien op de propositie van den heere Gouverneur-Generaal goedgevonden boedelmeesteren te deser steede, als na de jongst gedane reekeningh onder 24 Maart jongstleeden onder haar nog een aansienlijk capitaal van Rd^s 164454.31.— en van deselve nog Rd^s 23364.8.— in cassa gehad hebbende, te recommandeeren om het huijs van voormelden overleeden capitain Lim Beengkongh door expresse gecommitteerdens, waarbij de weduwe van den gemelten capitain ook eenige van de hare zal kunnen en mogen voegen, te laten examineeren, en vervolgens nevens de daaraan gehorende pedackjes tauxeeren en daarna voor reekening van die kamer over te nemen als een effect ten behoeve van deselve, om so door gemelten Oeij Tsomko als zijne successeuren in het vervolg bewoont of gebruikt en in plaatse van huurpenningen van het inkoopsbedragen van gedagte opstal ten behoeve van dit collegie opgebracht te werden vier en een half percento 'sjaars buiten de verpligting om die opstallen in behoorlijke staat te houden en van alle voorkomende gebreken in het vervolg te repareren.

(Resolutie GG. en RR. 25 April 1747).

¹ Hij was Boedelmeester in 1734 en werd bij Res. 28 Sept. 1736 benoemd tot Luitenant. Gedurende de troebelen in October 1740 kwam ook hij in verdenking, maar 16 December 1740 werd hij op het voorstel van den Advocaat Fiscaal uit zijne detentie „gelargeert”. Toen in 1743 de Regeering op nieuw Chineesche Hoofden te Batavia aanstelde, benoemde zij ook hem weer tot Luitenant (Res. 28 Juni 1743) en Lim Beengko tot Kapitein. Na diens overlijden, volgde Oeij Tsomko hem als zoodanig op (Res. 21 April 1747; 8 Juni 1743 werd hij publiek voorgesteld; zijne commissie is van 6 Juni t. v.). Hij heet op 7 Juli 1750 „onlangs overleden”.

BENCON op Formosa.

a. (5 October 1636).

Cappitain BENCONG schijnt noch vooreerst niet genegen hem na China te willen begeven doordien alhier van onsen tolck Cambyn een hujs gecocht ende hier sich selven nedergeslagen heeft. Wegens de 3000 R^a die hem van de Compag: over leen is competerende, en heeft noch aen ons om de restitutie geen versouck gedaen, tschijnt wel considereert wij van capitael destituut sijn, hem niet soudē connen helpen ende daeromme beter gelegentheit wil inwachten.

(Missive van Jan van der Burch naar Batavia).

b. De 3000 R^a van Sten die op zijn vertreck van hier aende generaele Comp^{ie} hadden getelt waeren hem volgens zijn assingatie gerestitueert.

(Bericht van den Gouverneur van Formosa dd. 15 Januari 1637.
Dagh-Register 1637. bl. 38).

c. Saterdagh ult^o Januarij 1637.

Niettegenstaende wij door Capitain BENCONG Chinees coopman werden aengeporret, een pacht op 't spelen der Chinesen gelijk op Battavia ende Amboina geschiet wttegeven ende daervooren alreede presenteert 500 R^a jaerlijx, soo is echter verstaen daarmede voor alsnoch te stateren, ende dat om navolgende goede consideratien, alsoo dese plaetse alleen bestaet in materie van handel, ende niet op een cleen gewin dat op een arger sij geschapen dient gelet, dat de coopluijden in China hare factorijen alhier door de ingesetene Chinesen ter deser plaetse drijven ende hunne capitalen, deselve vrouwen moeten die (soo wanneer men voorsz. pacht quame in te stellen) door spelen, (waertoe de Chinesen t' meerendeel seer genegen sijn) pericule ende hasard soude loopen ende daeromme de coopluijden in China residerende, om haren handel herwaerts over te vervolgen, krijgen soudē, sulx dat t' selve prejuditab[el] geoordeelt ende tot naerder opportuni[teit] gesurcheert wordt.

(Uit de copie-resolutiën genomen bij den Gouverneur en Raad van Tayouan van 10 November 1636—1 October 1637).

d. (dd^o 28 Juli 1637).

Captⁿ BENCON heeft ons versocht dat zijnen persoon aan UE. soudē recommandeeren, twelcq ten reguardt hier te Batt^a t' aensienelijck ampt als Capiteyn der Chinesen lange jaeren treffelyck heeft bedient

ende goede diensten allenthalven gepresteerd, niet hebben willen naelaeten, derwegen sall UE. zijn persoon in achtingh nemen, in respect maintineeren, ende mede gebrucquen daer zijnen dienst in Comp^s. saecqen sal comen te vereijsschen, ende nae dat sich aldaer comporteert.

(Afg. Bat. Briefboek.

Missive aan Gouverneur J. van der Burch).

e. (17 October 1637).

Wij zijn van onse tolcken zecreet[elijk] geïnformeert geworden hoe dat Iquan ¹ Toutocq van de provincie van Hoccheu met zijn principaelste capiteijnen (die hem voor desen wanneer een roover was gedient hebben) geresolveert hadde een aanslach op dit gebleeve capit^l te maecten ende dit attentat, off zulx bij een roover gepleecht was soude bij de hant genomen hebben, dienvolgende een macht van 600 soldaten in Comp. van den mandorijn van Pehou omme hem to convojeren na de Piscad^e waeren gesonden alsoo gem^t mandorijn van daer eens sjaers na China moet vertrecken ende aen de groote aldaer reecq^e van zijn verrichten doen, doch soo hâest de macht in de Piscad waeren verscheenen ende verstonden de contanten ende coopmanschappen alhier in salvo waeren gebracht, zoo is van desen aanslach gedessisteert geworden ende men bericht ons dat Iquan zijn personagie daermeede soude gespeelt hebben om ingevalle door onse protestatie de clachten daarvan aen de ooren van de grooten hadde gecomen, soo soude het gemelten Iquan gedaen hebben als een executeur ende een bewaerder van des coninx recht pretenderende alle geblevene schepen, joncqen ende goederen welcke onder de regeringe van China comen te sneuvelen aen sijne Magist van China vervallen te wesen, doch soo de clachten bij ons so hevich niet waeren opgenomen geweest, soude gemelten Iquan dit vuyl met den zijnen (als off het een roover gedaen hadde) gesmoort hebben, zoo mij dit 2 dagen na 't vertrecq van de joncq Tayouan was aengedient, comt daegs daeraenvolgende capiteyn BENCONG, die mij 'tselve affirmeerde dat ick te meer gelooff gaff waer te wesen om dat gemelten BENCONG verclaerde tselve gehoord hadde van den nachoda welcke jochoos joncq voert, soo als hij sulcx aen den nachoda Sualiang was verhaelende, zijnde desen nachoda van Jocho een oprecht ende fideel persoon die het van zijn m^r Jocho selfs verstaen hadde, dese actie doet mij de quade proceduren van den nachoda Sualiang int overvoeren van de contanten te meer verstercken dat hij met den zijnen op des

¹ Hij was de vader van Koksinga die ons in 1662 van Formosa verdreef.

Comp^s capitaal ende dienaeren wel dit boos feijt soude aengeleijt hebben t'onderstaen omme sich daervan meester ende door soo een feijt hem selfs groot te maecten. Maer dat zulcx door ontsach van dat d'onse geduijrichlijck in de wapenen ende op hoede waeren, niet heeft derven bij der hand nemen, waer wt blijktt den Chinees gansch niet te vertrouwen is ende ons ontsien wanneer maer doorgaens op hoede bevonden worden. Infijn Ed. Heeren 't is met ons hier gegaen volgens t' spreekwoort den voorbaet is den armen goet, zouden andersints niet langer te wachten, dat hier geen joncken bijderhand waren geweest, onlusten met die van China gehadt hebben, zulcx, Gode zij loff, met tijdig secours aen van Zanen te zenden tot becominge van des Comp^s capitaal voorgecomen blijft.

(Uit een origineele missive van J. van der Burch,
naar Batavia uit Tayouan geschreven).

f. (17 October 1637).

Dat Hambuan een resoluijt coopman wesende door dien altoos prompte advijsen van den vertier der coopmanschappen wt China crijcht, in contra voor den meesten penning der Comp^s coopmanschappen afneemt niet tegenstaende wij aen BENCON ende andre coopl[uijden] wel onderstaen hebben ten respecte om gelt benooodicht waeren deselve voor minderen prijs te presenteeren ende hebben de couragie niet gehatt die aen te slaen.

Omdat Hambuan zijn maxime is, men soo handelen moet dat de Comp^e ende d'Chineese coopluijden beyde connen bestaen ende dienvolgende niet tracht als andre wel doen te vroug rijck te wesen, ende dan sijnen blauwen sack vol hebbende achter te blijven.

(Missive van Jan van der Burch naar Batavia).

(19 Mei 1638).

g. De 3100 R^a die BENCONGH van Jancongh pretendeert met d'intrest van 1½ p^r cento 's maents, sien hem voor lancksaeu daer aen te geraecken; de restitutie van zijne twee canasters blijft tot naerder ordre van d'Heer Generael in statu, ten zoude niet vreempt wesen, van Sanen ¹ daer in participandt geweest waere.

(Afg. Bat. Briefboek. Missive aan Gouverneur
J. van der Burch).

h. (4 December 1631).

Soo is mede condempnatie belast.... den cassier Daniel de Meester voor 566 r^e van 8ⁿ die aen den gewe[sen] cappⁿ BENCONGH

¹ Ons Hoofd op de Pescadores.

op UEd. rescriptie betaeld sijn wegens de stoffe die hij sluijpserwijse int jacht Oudewater gen..... hadde naer Batt^a te voeren ende door den fiscael Mr Symon van Alphen achterhaelt, bij ons geconfisqueert ende onder meerder parthije na Jappan vervoert waeruijt den gem^e fiscus bij forme van accoort niet meer als 50 r^e van 8^e is toegeleijt, ten respecten hij BENCONGH seer doleerde dat den tijt sijns aenwesens alhier ten achteren genegotieert hadde sulcx hij echter niet anders als sijn ongeluck toeschrijven can; van ons is hij voorwaer genouch de hulpende handt geboden ende hebben bethoont dat UEd. recommandatie, om goede consideratien bij ons van groot vermogen geweest is. Op ons arrive alhier hebben hem het tolcxampt gepresenteert, dat weijgerden ende trachten den ouden man welcke nu jongst op Batt^a geweest is, daerin te voegen, dat eerl[ijck] excuseerde, ten respecte de Comp^e van soo een oude ende dooven man geen dienst trecken condon ende hebbe t' selve BENCONGH andermael op UEd. rescriptie gepresenteert, dan verclaerde noijt daertoe genegentheijt gehadt te hebben, bestraffende den ouden man, dat hij sulcx uijt sich selven aen UEd. hadde doen versoucken, alsoo t' selve buijten sijn kennisse ware geschiet, mij wijders verclarende hem van alle ampten te willen onthouden ende sich persoonelijck met onse schepen naer Batt^a te vervougen, om aldaer in eeniche sonder de minste bedieninghe sijn leven te eijndigen, hij heeft Tayouan met het bouwen van een royael huijs treffelijck verbeterd ende hebbe ick somtijts sonder sijn weeten uijt sijn discoursen wel eenich voordeel getrocken dat gethoont heeft beter een staetsman als een coopman te wesen. Hij is seer swaerhoofdich over het doen van Iquan, hebbende mij somtijts geanimeert wel te doen dat de fortificatie soo beijverde alsoo meenden dat wel andersints een tocht op dese plaetse soude hebben gedaen ende diergelijcke, sulcx dat ick mij van gem^e BENCONGH bedancken.

(Missive van Paulus Traudenus namens den
Gouverneur J. van der Burch, naar Batavia).

i. (3 Januari 1639).

Desen gaet met de Chineesche joncq van cappⁿ BENCONG ende meent persoonlijck met d'fluijt Brouckoort te volgen synde in gem^e joncq voor sijne reeckeningh gescheept d'naervolgende goederen te weten:

18 cassen goudtraet", enz.

Aan het einde der lijst van goederen staat:

Compt a 10 R^a t^{cent} des Comp^s gerechticheijt te bedragen de somme van twee hondert ende ses R^a van 8^{en} welcke 206 R^a van 8^{en}

den gewesenen capⁿ BENCONGH aen ons comptant betaelt heeft ende op incompste vant comptoir Tayouan goet gedaen is, P^r memorie. D'voors. Chinesche waren sijn wat redelycker getaxeert als d'selve ingecocht sijn, dienvolgende oock 's Heeren gerechtigheijt een weynich minder compt te monteren, dat om consideratie geschiet is, in recompense van gedane diensten tsijner aenwesen de Comp^e gepresteert.

Opt versouck van gem^e BENCONG soo hebben hem een stuerman op de joncq bijgeseth genaemt Job Hendrickz. wiens gagie op-hout, dat uijt des Comp^s dienst getreden, ende gem^e BENCONG toegevoucht is, sijnde voors. stuerman sijn reeck^e terhandt gestelt omme op sijn aencompste aldaer V.Ed. te thoonen nevens versouck, dan weder in vorige qualiteijt ende gagie, in des Comp^s dienst treden mochte, dat V.Ed. hem gelieve toe te staen waeraen oordelen de Comp^e dienst geschieden sal.

Soo hebben gem^e BENCONG geleent twee ijsere baskens, omme op sijn joncq geduijrent voyagie naer Battavia te gebruycken ende op V.Ed. ordre aen de Comp^e aldaer ten danck te restitueren.

(Missive van Jan van der Burch naar Batavia).

j. (8 Februari 1639).

Met de gekochte Chinesche joncq van den gewesenen Capp^t BENCONGH is geweest mijnen jongsten van den 9ⁿ Januarij passato enz.

(Het blijkt dat de fluit „Brouckoord", van Japan, na lang verwacht te zijn eerst 5 Februari 1639 te Tayouan aankwam.)

Int visiteeren van gem^e fluijt hebben wij een plaetse voor Capp^t BENCONGH ende sijn gevolch affgesien ende hem in de hutte, geordoneert met dit schip over te varen daer beneffens door V. E. ordre aen den schipper, Jan Gijsbrechtz. Booneter gerecommandeert hem wel te tracteren ende vrundelyck te bejegenen sulcx wij niet willen twijffelen off ten sal naer behooren worden naergecomen ende tot een teecken van dat, wij V.Ed. gedane recommandatie van waerden houden, soo hebben wij op gem^e BENCONG's versouck, aen Boicko de soon van Lim Lacco vergunt het tolckampt daervoor dat tegenwoordich dienst doet, sijnde dese preeminentie in drie partien verdeelt sooals het V. Ed' int reguart van BENCONGH, voor desen geordonneert hadde, waermede hem BENCONGH soodanich hout vergenoucht, even off het aen sijn persoon geschiet waer, ons voor de gedane eere bedanckende.

(Missive van Jan van der Burch naar Batavia).

k. (15 Februari 1639).

Naer dat den 8 en deses d' fluijt Brouckoort sijn depesche gegeven ende de missive, aen VEd. den schipper Jan Gijsbrechtsen Booneter geintrageert hadde, omme daechs daer aen te vertrecken, soo is gem^e fluijt int uijtlopen snachts op de suijderdroochte aen de grondt geraeckt, waerdoor genootsaecht was, weder binnen t' canael int diep te comen alwaer door den harden noordenwindt als door schaersheijt van water soo lange heeft moeten vertouwen tot den 15^{en} daeraenvolgende dat sich het weder wat handtsamer verthoonde daer op den lootsman ordre gaf aenstonts uijt te loopen, als oock dien morgen effect gesorteerd is.

Geschreven int Nieuw gebouw Tayouan, desen 15^{en} februarij Anno 1639.
(Missive van Jan van der Burch naar Batavia).

l. tsedert de depeche van onse jonghste advijsen per de commandeurs Deutecom ende Reijniersen sijn de resterende Comp^s schepen uijt Japan ende Tayouan behouden tot Batavia aangelandt namelyck

Den 14^{en} Meert passato de fluyt Broecoord daer oock mede herwaerts is gekeert BENCON gewesen capⁿ der chinesen alhier, 't ingeladen cargasoen monteert f 57528.19.15.

(Generale Missive G.G. en R.R. dd^o 18 Dec. 1639).

m. (2 Mei 1639).

Per meergemelte Emelia is UE. gepreadverteert den ontfangh van uwe missiven, met de joncke Hollandia, 't jacht Ackerslooth, de fluyt Graff, de schepen Kool ende Zeelandia, als BENCON's jonckegeschreven, ende sulcx meer, als doenmael noodigh wierd geoordeelt, gelyck per desselfs copie hierby gaende beoogen sult.

n. (30 Juni 1639).

Opt voordragen van capiteyn BENCON hebben gelicentieert nae Tayouan te vaeren: Gonqua anders Siuhouw genaempt, een oud ervaren coopman, omme aldaer neven Boyco, Cambing ende Jacobam anders Sitingh, het ampt van jurabasse off tolck te becleden. Wij verstaen dat Jacobam geheel incompatibel is, veel onlusten veroorsaecht ende echter door St. Traudenius gemaintineert wort, twelck soo sijnde ons niet aengenaem is, ende begeeren dat hem sult casseren, de bovengemelte drie personen gebruycken ende soo qualijck g'informeert sijn (dat uyt d'omstandicheden niet aennemen connen) sal UE. denselven Jacobam continueeren ende de geseijde vier persoonen de voordeelen samen genieten laeten.

(Afg. Bat. Brieffboek.

Missives aan Gouverneur J. v. d. Burch).

Chineesche Schepenen.

1640. Capitain Lacco ende BENCON chinesen tot adsisentie in de voorcomende chinese saecken.
1641. d'adsisterende chinese hoofden capitayn Lacco ende BENCON.
1642. Cappitayn Lacco ende BENCON.
1643. Capiteyn BENCON ende Tziqua chineesen.

(Resoluties G.G. en R.R. van 26 Mei 1640, 28 Mei 1641,
24 Mei 1642 en 23 Mei 1643).

Chineesche Boedelmeesteren.

1640. Capitain BENCON ende Tellouw, beyde chinesen.
1641. In den loop van het jaar was Tellouw op zijn verzoek vervangen door Conjock.
BENCON en Conjock worden gecontinueerd.
1642. BENCON wordt gecontinueerd als voldoende.
1643. Capiteijn BENCON chinees.
Nootsiangh ditto.

(Resoluties G.G. en R.R. van 2 Juni 1640, 1 Juni 1641,
7 Juni 1642 en 1 Juni 1643).

Bijlage VIII.

Begraafplaats BENCON.

- a. Voorts geproduceerd zijnde een extract resolutie van Heemraden der Bataviasche Ommelanden benevens drie en dertig daartoe spec- teerende kaarten van een gelijk getal ledig leggende erven en landerijen, waarvan de eigenaars niet te vinden zijn, bij 't welke dat College verzoek doet om tot den verkoop van alle deselve gequalificeerd te werden, zo is, na resumtie van die papieren, goedgevonden daar- toe consent te verleen, behalve alleen dat het stuk bebouwd thuy- land, met N°. 16 gedistingueerd, en waar eenige begraafplaatsen ge-

vonden werden, ongeveer sal moeten blijven alzo de bloedverwanten van die daar ter aarde besteld zijn, verzoek daartoe gedaan hebben.

(Resolutie G. G. en R. R. 5 October A°. 1758).

- b. Op 't verzoek van den chinees Souw Boen hiauw en zijne zuster Souw Hoeknio tenderende het verzoek dat zeker stuk bebouwd thuy n land, hetwelk op instantie van haar zedert overleden vader den Chinees Souw Pio Enko en zijne familie, bij besluit van den 5 October 1758 wierd g'eximeerd van den verkoop, voor altoos aan haar en haare familie gegeven mogt worden, uit aanmerking dat daarop niet alleen begraven legt den in 1638 alhier overleden eersten capitain hunner Natie SOUW BENGKONG van wien zij afstammen, maar hetzelfde sedert gediend heeft tot een begraafplaats van haare bloedverwanten, is goedgevonden en verstaan het voorschreven stuk lands gelegen zuid oostwaarts buiten deze stad in't oosterveld ¹⁾, het 23 deel van het Blok L aan de Noordzijde van de Jacatrasche heere-weg, breed 26 en diep 43 roeden, waarvan den eigenaar niet bekend is, aan de supplianten voor haar zelve, in eigendom af te staan, om door haar bezeten, bewoond en tot haare begraafplaats gehouden te worden; mits dat zij het nimmer zullen mogen verkopen of op eenige andere wijze aliëneeren, en onder die conditie daarvan te doen verleenen een bewijs in forma.

(Resolutie G. G. en R. R. 27 Februari 1770).

Bijlage IX.

Chineesche graven te Manggadoea.

Gevolg gevende aan eene aanwijzing van Dr. F. de Haan en den Heer G. P. Rouffaer, zond de toenmalige ambtenaar voor Chineesche zaken, wijlen de Heer B. A. J. van Wettum, den 29^{en} Oktober 1909 een Chinees op verkenning uit, waarna de Heeren Rouffaer en van Wettum — vergezeld van een paar Chineesche officieren — zich den 19^{en} November d. a. v. naar Manggadoea begaven, waar zij aan den Noordkant van den Jacatra-weg, juist waar die weg met een stompen hoek iets naar het Zuiden loopt, een terrein vonden waar vijf Chineesche

¹⁾ Bij resolutie van G. G. en R. R. van 8 October 1658 werd besloten: het Oosterveld, gelegen onder de stad langs de Anchiolse gracht, aangezien de Javanen het onbebouwd lieten leggen zoodat het mettertijd weder ten eenemale met dikke ruigte zou bewassen en dus jaarlijks veel kosten van schoonmaken zou vereischen, in tien à twintig perceelen af te delven en tot moestuinen aan te leggen, om aan de Chineezzen te verhuren.

graven uit den tijd der Ming-dynastie bleken te liggen. Deze graven waren aldus gesitueerd:

1. Woonhuis van een Europeaan.
2. Een vervallen gebouwtje, door den Heer Rouffaer herkend als een mësigit, met profileering uit het einde der 18^e eeuw; de michrab, de plek der vier hoofdsaka's en de vijver er vóór aan den Noordkant zijn nog duidelijk te herkennen.

Volgens den Heer van Wettum, was:

- a. Het graf van den Kapitein So Bing Kong.
(Dit was pas gerestaureerd; het hoefijzer was geheel overpleisterd; tijdens het bezoek, was een Chineesche metselaar bezig de laatste hand te leggen aan de restauratie).
- b. Het graf van de vrouw van den Kapitein, zelve uit de familie Li.¹
- c. Het graf van Li Hiap Li, die tot So Bing Kong in betrekking moet hebben gestaan daar op zijn grafsteen ook de drie Chineesche karakters voor „kapitein” voorkomen.²
- d. De vrouw van zekeren Li, zelve uit de familie So.
- e. Een graf waarvan de steen geschonden was, zoodat niet viel uit te maken wie daar begraven was.

Daarnevens, bij f f f, waren drie graven uit den tijd der Mandsjoe-dynastie, waarvan het groote graf f dat vlak benoorden graf b ligt, nog in ongerepten staat verkeerde en alzoo het uiterlijk had dat — volgens den Heer van Wettum — ook graf a bezat op den 9^{en} October 1909, toen het nog niet van wege den Chineeschen Raad was gerestaureerd.

(Naar de aantekeningen van den Heer Rouffaer).

¹ Zie bl. 381.

² Zie bl. 384, noot.

Steen op het graf van BENCON.

a. Testament BENCON.

Op huijden den 5^{en} Martius A^o XVI^t vierenveertich des avonts de clocke ontrent seven uijren, compareerde voor mij Pieter Hackius secretaris der stede Batavia present de getuijgen naergenoemt, Capitaïn BENCON Chinees gecommitteert boedelmeeſter van de Chineese sterffhuijsen deser stede, sieckelijck te cooij leggende, doch zijn redenen memorie ende verſtant naer allen uijtwendigen ſchijn ten vollen gebruyckende, dewelcke verclaerde ten aensien de brosheijt des menschelijcken levens, zulx datter niet seeckerder en is als de doot ende ter contrarie niet onsekerder, als den tijt ende uijre van dien, daeromme alvooren van ſin ende meijninge was, te maecken ſijn testam^t laetste ende uijterste wille, van de goederen hem bij Godt almachtich op deser werelt verleent, terwijl hij des machtich was, doende alle 't ſelve ſoo hij opentlijck verclaerde met ſijn vrij eygen gemoet, ende wille zonder hier toe bij ijmant ter werelt gepersuaदेert misleijt ofte geinduceert te ſijn,

comende alſoo ter diſpoſitie zijner voorschr. goederen, verclaerde hij testateur, ſoo wanneer deser werelt compt t'overlijden aen KIANIO zijn dochter jegenwoordich in China woonachtich in vergelijckinge van deſſelffs legitima portie haer naer rechten competerende te maecken zoodanige goederen als hij testateur haer voor desen in China gelaten, ende namaels van hier aldaer toegesonden heeft, monterende ontrent de twee duijsent realen van achten, zijnde wel ruijm ſoo veel als voorſeijde portie zoude comen te monteren waerinne deselve ſonder verder mits desen is, inſtituerende,

vorders verclaerde hij testateur aen den Chineesen armen deser stede te legateren de ſomme van een hondert realen van achten, ende in 't verder overschietende, verclaerde hij testateur tot ſijn algeheel eenich ende univerſeel erffgenaem, gemaectt, genomineert, ende geconſtitueert te hebben gelijk maeckt, nomineert, ende inſtitueert mits desen, zijn testateurs wettige huijsvrouw genaemt INQUA ende dat in alle de goederen roerende ende onroerende, actien ende crediten, gelt, gout, ſilver, gemunt ende ongemunt, egene uyt geſond^t die hij testateur mitter doot, ontruijmen ende nalaten ſal doch mit ſoodanige conditie, dat deselve ſal gehouden ende verbonden weſen, aen ſijn testateurs twee natuئرlijke zoonen, d'eene genaemt Singnio geprocreet bij Padpadang van Bali ende d'ander genaemt Sicknio geprocreet bij Coloccon ¹ mede van Bali voorn^t uijt te reycken de

¹ Coloccon = Kloengkoeng op Bali.

somme van vier duijssent realen van achten Eens, ende dat in vervulling van desselfs legitima portie, hun nae rechten competerende, waerinne deselve mits desen zonder verder is instituerende welcke penningen zij INQUA sal gehouden wesen aen handen als vooren te voldoen, soo haest als wanneer voorschr. kinderen, ofte yder van dien, t'haeren mondigen dagen ofte houwelycken staet sullen gecomen wesen mits dat d'selve sal verbonden sijn gemelte kinderen voor't usefructum van der voorseijder somme, onderwijle behoorlijk van cost ende clederen te versorgen doch by aldien d'een ofte d'ander middelertijt mochte comen t' overlijden, zal desselfs portie versterven op de langst levende van hun beijden ende het tweede ofte laeste mede overlijdende zullen de voorschr. vier duysent realen devolveren ende versterven op sijn testateurs voorschr. dochter KIANIO ende broeder genaemt TSINGSUAN mede jegenwoordich in China binnen der stadt Tjaboij wonende, waer inne dezelve mede in sulcken gevallen (: zonder anders ofte verders:) instituerende is,

wijders verclaerde hij testateur tot vooghden over sijne voorschr. twee zoonen gestelt ende genomineert te hebben gelyck stelt ende nomimeert mits desen d. h^r Joan Maetsuijcker Raatpensionaris, ende Raat van India nevens Sr Reynier Coolsaet, schepen deser stede, omme geduyrende de voorschr. kinderen minderjaricheijt d'opsichte over desselfs persoon ende middelen te hebben, versoeckende hij testateur reverentelijck dat hun E: de vooghdie na desselfs overlijden gelieven 't aenvaerden,

't geene voorschr. staet verclaerde hij testateur te wesen sijn testament, laeste ende uijterste wille, begerende oversulx 'tselve voortganck hebben ende effect sorteren sal, 't zij in crachte van testament, codicil, donatie, causa mortis ofte andersints zulx 't zelve alder best nae de rechten deser landen soude mogen subsisteren ende plaets grijpen, niet jegenstaende eenige solemnitejten ten desen nae rechten gerequireert hierinne niet geobserveert, maer geomisseert ende naergelaten waren, versoeckende aen my secretaris, dat ick hier van wilde maecken, expedieren, ende leveren acte een of meer in debita forma.

ende opdat des testateurs gedachte huisvrouw INQUA desen aengaende geen ignorantie soude hebben te pretenderen, is den inhouden van dien haer volcomentlyck ende in allen delen, door mij secretaris ende de getuygen in de Maleijtse tale wel perfectelijck voorgehouden, dewelcke verclaerde 'tselve ook te advoiieren ende te ratificeren met expresse beloften van sulcx bij aldien den testateur voor haer overlijdt effectuelyck te sullen presteren.

Aldus gedaen ende gepasseert binnen der stede Batavia ten huijse van den testateur, datum ut supra, ter presentie van Mart: Gerritsen Vries schipper commandeur in dienst der E: Comp^e ende Jacob

Gijslin oudt schepen deser stede als getuygen, die de minute deses, nevens den testateur ende mij secretaris hebben ondertekent

Quod attestor rogatus

Pieter Hackius

Secrets.

1644.

[De handteekening van Pieter Hackius is origineel; het testament is eene copie, ingeschreven in een register op 's Lands archief; het origineel is vermoedelijk al oudtijds met andere testamenten beschadigd en daarom door den Secretaris in een afzonderlijk register gecopieerd en voor copie conform geteekend.

Over bovenvermelden Vries zie: „Reize van Maerten Gerritsz Vries in 1643” door P. A. Leupe. — Uitgegeven door het Kon. Instituut voor Taal, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië, Amsterdam, 1858 — en P. A. Leupe „Maerten Gerritsz Vries van Harlingen, commandeur in dienst der Oost Indische Compagnie”. — Nieuwe Friesche Volksalmanak 1859.

Jacob Gyslin wordt in eene Resolutie van Schepenen 31 Juli 1644 gezegd te behooren tot de „voornaamste burgers ende ingesetenen der stede Batavia”. (Mededeeling van Dr. de Haan)].

b. Volmacht op Regemortes.

Compareerde voor mij Ambrosius van der Keer Secret^s der stede Batavia, BENCKON Chinees coopman en gewesen Cap^{tn} deser stede Chineesse ingesetenen dewelcke verclaerde in de alderbeste ende sterckste forme hem immermeer doenlijk zijnde geconstitueert ende machtich gemaekt te hebben gelijk hij doet mits desen Sr pieter Rechimorties ¹ oppercoopman indienst der E. Compagnie tegenwoordich op zijn vertreck staende, omme van hier naer Combodia te navigeren, specialijk omme uijt den naem ende van wegen hem constituant tot Combodia versch: van eenen Souisen Chinees t'innen ende ontfangen zoodanige somme van een hondert ende vijf en t'seventich realen van achten, metten behoorlycken avance van dien als den constituant nu omtrent de 6 maenden geleden aan gedachte Souijsen op zijn vertreck nae Combodia voorm^t, te weten

¹ Pieter van Regemortes werd in het laatst van 1643 in Kambodja vermoord (Dagh-Register 1643—44, bl. 17) waarop 23 Maart 1644 eene militaire expeditie van Batavia naar dat land uitzeilde (t. a. p. bl. 41 en 42) Het relaas van den uitslag is te vinden in Resolutie G. G. en R. R. 23 Nov. 1644.

Zie ook: Dr. Hendrik P. N. Muller, De Oost-Indische Compagnie in Cambodja en Laos (Uitgave der Linschoten-Vereening) 1917, bl. 352—356.

vijftich R^a geleent ende een hondert spaense realen, omme voor hem compt. in peper te besteden, gedaen ende aengetelt heeft, van zijn ontfangh quitantie te passeeren, ist noodt daeromme recht te spreeken, soo wel in eijssen als verweren, litis te contesteeren, ende voorts alles te doen sulcx naegelegentheijt van saecken ende de constitutie van den lande aldaer vereijst, ende bevonden sal worden van node te wesen, mit macht omme ten desen ad lites tantum, noch een ofte meer persoonen te mogen substitueren ende deselve in dient hem goed dunckt weder te revoceren belovende hij constituant over zulcx alle t'gene bij zijne geconstitueerde ende desselfs gusubstitueerde in desen gedaen benaersticht ende verricht zal werden voor goet vast ende van waerden te houden, ende doen houden onder sodanigen verbande als nae rechten daer toe staende is, behoudelijc d'geconstitueerden gehouden ende verbonden sal blijven, omme tot vermaninge van zijn ontfangh ende uijtgeeft te doen behoerlijcke reeckeningh, bewijs ende reliqua. Actum Batavia desen 29^{en} Augustj. a^o 1643.

ons present

Pieter Hackius

1643.

Cornelis Smapius.

*dit is
getoet en
Cap^{tn} = [handwritten signature]
[handwritten signature]*

Mij present

Amb^s Van der Keer

Secret^s

1643.

c. Acte van overschrijving van BENCON's woonhuis.

Wij Sebald Wonderer ende Arent Aelst van Aerdenburch schepenen deser steele Batt^a oirconden ende kennen dat voor ons gecomen ende gecompareert is Capⁿ BENCON, overste der Chinesen, de welcke mits desen verclaerde in een vasten ende bestendigen coop vercocht

opgedraegen quijt gescholden ende gecedeert te hebben aen d'Eersaemen Sr Jan Baptisto Salvedro vrij burger coopman deser stee de seecker sijn comparants hujsinge ende erve staende ende gelegen aen de *oost syde van de Prince straet* ende naer 't sijde van de tijgers graft tusschen de eerste ende tweede dwars burchwallen streckende langs de eerste dwars burchwal van de Prince straet tot de tijgers-graft voorschr. ende van daer langs de tijgersgracht tot aen de hujsinge Jacques Pars lopende de belendinge langs de muir van gemelte Pars ende de scheijtpagger van Eecko Chinees totte Prince straet voornoemt ende weder langs de geseyde Prince straet van de hujsinge van gemelte Icko tot de eerste dwars burchwal voorschr. breet suijen ende noorden 23 roeden ende twee voeten diep oost ende west 13 roeden volgens de roijninge ende caerte bij den lantmeeter Frans Florisz van Berckenrode gedaen mitsgaeders de erfbrieven ende verclaeringe der belenders met naemen Sr Jacques Pars ende Icko Chinees onder de erfbrieven gestelt (daer aff sijnde) soo 't selve ter voornoemder plaetse gelegen, beheint ende betimmert staen bij hem comparant beseeten wert ende toebehorende is ende dat vry ende onbelast voor de somma van seven duysent twee hondert r^a van 8^e vry gelt¹ te betaelen vier duysent r^a contant die hij comparant bekende wel ontfangen ende genoten te hebben ende de resterende drie duysent twee hondert rieelen van dato deses in den tijt van ses maenden. Belovende hij Jan Baptisto de geseijde drie duysent twee hondert riaelen oock ter voorschr. tijt tot contentement van hem BENCO te voldoen ende te betaelen soo dat hij BENCON daeromme belooffde de voorschr. hujsinge ende erve te vrijen ende vrij te waeren als dat behoort onder 't verbant van haere respective persoonen ende goederen geenige uyt gesondert ende specialijk voor de betalinge de gemelte hujsinge [ende] erve, deselve submitterende alle heerenrechten ende rechteren als dat behoort, alles sonder fraude ofte list des t'oirkonde hebben wij desen met onse gewonelijke segulen ende signatueren bevesticht.

Actum Batavia desen 12 September 1635 ende geregistreert den 28 d^o

Daniel Hudde

Sec. 1635.

d. Wij Christiaen van de Gaver ende Laurens Pietersz Heyen schepe-
nen deeser stee de Batavia oirconden ende kennen dat voor ons ge-
comen ende gecompareert is Loccon² Chinees doctor de welke

¹ De prijs is voor die dagen *enorm* en de stand der woning zeker de beste van heel Batavia; het Stadhuis was destijds in de Heerenstraat, het verlengde der Prinsenstraat (Mededeeling van Dr. de Haan).

² Meester Isaacq Loccon, Christen Chinees. Loccon = lo koen = doekoen.

mits deesen verclaerde in een vasten ende bestendigen coop, vercocht opgedraegen quyt gescholden ende gecedeert te hebben aan Sr Herman Claesz. Strijen burger deeser steede; seecker gedeelte ofte parceel van sijn comparants erve gelegen aen de stadts *westzijde* in 't Block I tegenover den Diamant belen[den]de besuyden met de erven van Cap: BENCON, ende benoorden met hem vercooper, breet zuyden ende noorden enz.

Batavia deeser 19^{en} Augustij 1636 ende geregistreert den 25 dito.

Daniel Hudde

Sec. 1636.

Dit sijn erven aan de andere zijde der rivier; het blok I ligt ZW. van het Kasteel en grenst ten westen aan de Jonkersstraat; tusschen I en de rivier is de Vischmarkt (Mededeeling van Dr. de Haan).

e. Testament weduwe BENCON.

Op huijden den thienden december A^o 1666 compareerde voor mij Jan Keijzers van Breda notaris openbaer bij den Edelen Raede van Brabant in s'gravenhage ende in Nederlants India geadmitteert binnen der stadt Batavia residerende ende de getuijgen naergenoot NIAI INQUA weduwe van Conjock¹ Chinees in sijn leven coopman alhier sieck te bedde leggende doch haere redenen memorie ende verstant wel hebbende ende gebruijckende soo wij notaris ende getuijgen conden oordeelen die welcke overdenckende de seeckerheijt des doots ende d'onseeckere uijre van dien heeft daerom met vrij ende onbedwongen wille gemaect ende gesloten soo als sij maeckt ende sluijt mits desen haer testament ende uijterste wille in manieren hier naer beschreven voor eerst recommandeert sij testatrice haer doot lichaem d'eerlijcke begravinge der aerden ende comende tot dispositie van haere tijdelijcke goederen verclaerde sij testatrice geen assendenten noch dessendenten in 't leven te hebben voorders legateert sij testatrice aen de Chineese armen binnen deser stede de somma van veertigh rijxd^s à 60 stuivers ider eens, Item geeft vrij ende liber haer drij slavinnen namentlijk Baroe van Macasser ende Baboe nevens koeta beijde van Bali omme naer haer testatrices overlijden haer vrijdom te genieten nevens andere vrij gegevene lijffeiigenen ende dat omme goede getrouwe diensten die sij testatrice van de voorschreve slavinnen verclaerde genoten te hebben ende noch dagelijckx is genietende onder dese conditie dat voorsch.

¹ Conjock was Boedelmeester in 1641, 1644, 1645, 1647, 1655, 1657, 1658. Na den dood van Limlacco was hij een ernstig candidaat voor het Kapiteinschap. (Zie Resolutie G.G. en R.R. d.d. 8 Februari 1645).

Baroe naer de doot van haer testatrice vijf maenden langh in 't sterff huijs sal moeten blijven ende de voorschreve Baboe ende koeta haer testatrices voorige man kints kint genaemt Souwgo E[qua] soo langhe sullen moeten dienen tot dat hij Souwgo Equa sal comen te trouwen ende voorts alle haere goederen soo roerende ende onroerende huysen, erven, landen en thuijnen slaven en slavinnen mitsgaders gout silver actien crediten ende inneschulden niets ter werelt uijtgesondert 't sij waer die gelegen ofte hoe die genoemt sijn laet ende maect sij testatrice alle deselve aen den meergenoemden haer voorige mans kints kint, Souwgo Equa omme daer mede te doen ende te handelen als sijn eijgen vrij goed sonder imants tegen seggen waer inne sij testatrice den vooschr. Souwga Equa bij desen is instituerende ende nominerende tot haere eenige ende universelle erffgenaem met vollen rechte van institutie, onder dese expresse conditie dat den vooschr. Souwgo Equa noch sijn naekomelingen het Chineese huijs ende erve daer sij testatrice in woonachtigh is niet sal vermogen te vercoopen te versetten noch te verpanden gelijk mede seecken thuijn gelegen buijten deser stede aen de oost zijde van de groote revier daer haer testatrice voorige man capiteijn Souwbengkongh in begraven is welcke oock niet sal mogen vercocht verset noch verpandt werden, oock op expresse conditie dat vooschr. haer mans kints kint Souwgo Equa met Litsionio ¹ dochter van den naer genoemden Litsoeko Chinees in den tijt van drij a vier jaeren naer dato deses ten langsten sal moeten trouwen ende sullen alle de goederen hier vooren genoemt die sij testatrice sal hebben naer gelaeten bij affsterven van hem Souwgo Equa voor d'een h[elft] komen op sijn genoemde als dan getrouwde huijsvrouw Lit Sionio welcke trouwe binnen vooschr. vier jaeren geschieden moet ende bij haer testatrice in die tijt voor getrouwt gehouden wert soo dat als dan de voorn: Litsionio de helft van des testatrices naer te laeten goederen sullen aencomen ende moeten volgen als haer eijgen vrij goederen even off sij Litsionio naer de vader off nederlantse wetten getrouwt sijnde haer die waeren competerende. Ten alderlesten constitueert ende eligeert sij testatrice tot absolute eenige voocht en administrateur vermits dito Souwgo Equa noch minderjarigh is den persoon van Litsoeko chinees coopman ende oudt boedelmeester deser stede omme naer haer testatrices overlijden haeren naer te laeten boedel ende goederen mitsgaders hem Souw go Equa onder sijn opsicht in sijn Lit Soecko huijs te nemen administreeren ende vooschr. Souwgo

¹ Li Tsoeko was Boedelmeester in 1668, 1669, 1673, 1674, 1677 en 1678. Hij werd benoemd tot Vaandrig bij Resolutie 14 Juni 1678 (zie *Dagh-Register*) en tot Luitenant bij Resolutie 16 Mei 1679. Kort vóór 12 Januari 1682 schijnt hij overleden te zijn.

Equa op te voeden ende groot te maecken als sijn eijgen kint te meer geseijde Souwgo Equa met gemelten Litsoekos dochter in trouw beloften al reede verplicht en schuldigh blijft in voorgenoemden tijt te moeten trouwen sulcx sij testatrice hem Litsoeko in 't gunt voorschreven is hem alles is bevelende en vertrouwende, derhalven versoeckt en begeert sij testatrice dat heeren chineese boedelmeesters deser stede wegens haer E. moeijte ende Sorge bij desen gelieven ontlast en geexcuseert te houden gelijk sij testatrice haer E. nu bij desen is ontlastende en excuserende, ende ingevalle gemelte heeren ofte imant anders van voorsch. Sougo Equa tsij van sijn selven ofte Imants van sijn bloetvrienden den voorschreven Lit Soeko, tot reecqening bewijs ende reliqua tsij van staet ofte andersints van Souw go Equa opvoedinge willen constringeren soo sullen des testatrices naer te laeten goederen die sij den voorschreven Souwgo Equa heeft gemaect hem ontmaect ende onterfft blijven ende komen in vollen eijgendom aen den voorsch. Litsoeko als haeren erfgenaem den welcken sij testatrice bij desen in sulcken gevalle institueert ende nomineert tot haren erfgenaem met vollen recht van institutie alsoo sij testatrice hem genoeghsaem toebetrouwt dat hij ider het sij wie dat het waere de welcke tot deeling van haer testatrices naer te laeten goederen, actien ende recht mochten hebben sijn gerechtigheijt wel sal voldoen sonder dat daerom sal bedwongen oft met recht aengesproocken werden. Alle het geene voorsch. is haer testatrice voorgelesen wesende verclaerde sij testatrice te wesen haer uijterste wille meeninge ende begeerte willende en begeerende dat desen volcomen effect sorteren ende cracht grijpen sal tsij als testament codicille donatie inter vivos vel causa mortis soo als het selve best naer rechten can subsisteren al waeren alle behoorlijcke solemnitejten in desen noodigh geommitteert implorerende tot dien eijnde de hulpe ende het offitie van allen rechten ende rechteren. Aldus gedaen ende gepasseert ten huijse van de testatrice ter presentie van Daniel Isacxs: ende Philip Fransz. beide clercken als getuijgen hier toe versocht die dese nevens de testatrice ende mij notaris hebben onderteykent.

gestelt bij de¹ testatrice

Ons present.

Daniel Isacxz:

Quod attestor

Philip Fransz:

Jan. Keijzers not^s.

¹ Zij teekent hier een krabbel met zeer zwakke hand. (Mededeeling van Dr. de Haan).

f. Inventaris boedel weduwe BENCON.

Inventaris van alle de huijsingen erven thuijnen ende landen mitsgaders contante penningen actien schulden ende crediten gout ende silver wercken slaven ende slavinnen ende huijsraet, die welcke NIAIJ INQUA eerst mael wedue van Capiteijn Souw BENG KONG chinees ende nu lest wedue van Conjock chinees is besittende, ende bij haer mij notario ter presentie van de ondergenoemde getuijgen werden opgegeven en alhier aengeteeckent, omme alle deselve bij Lit Soeko chinees coopman ende gewesen boedelm^r deser stede volgens haere procuratie op hem huijden voor mij nots. ende getuijgen gepasseert geadministreert ende naer doode van haer comp^{te} alle deselve bij hem oock aenvaert geregeert ende gehandelt te werden als breeder bij haeren testamente daer van gemaectt voor mij notaris ende getuijgen mede gepasseert in dato den 10^{en} December 1666 is blijckende daer toe sij haer gedraeght,

In den eersten.

Een huijs ende erve op chineese manier getimmerd daer sij NIAIJ INQUA in is woonende alhier aengeteeckent onder de letter . . A.

Item een groot nieuw huijs mette erve daer aen daer in tegenwoordig woont d' heer ende Mr Louwijs philibert vernattij ¹ aen de Zuijt sijde van de voorschr: huijsinge op de tijgersgracht, letter B

Item noch een nieuw huijs mette erve daertoe behoorende staende aen de noortsijde van haer Niaij Inqua woonhuijs, daer tegenwoordigh in woont Sr Joannes Mouris procureur op welcke wooninge sij Niaij Inqua verclaert van haer gemachtigde Lit Soeko chinees op intrest genomen ende genoten te hebben de somma van een duysent Rijxd a 60 stuijvers ider voor welcke penningen haer voorschr. gemachtigde tselve huijs voor heeren schepenen selver mach te laten verbinden en bekent maecken sijnde alhier geteeckent met letter C.

Item acht steene pedacken staende ende gelegen achter haere wooninge ende de nieuwe huijsingen voorgenoemt geteeckent met letter D.

Item een thuijn gelegen bujten deser stede aen de oost sijde van de groote revier daer Capiteijn SOUW BENGKONG in begraven is, geteeckent met letter E.

Item een obligatie ten laste van Wange van balij ende Makim van quinam onder borghtocht van Tweeko ende Tseeko beijde chineesen inhoudende de somma van twee hondert realen a 51 stuijvers ider ten behouwe van den naergelaten soon van Capiteijn

¹ Advocaat-Fiscaal, dezelfde die het proces tegen Coyett heeft gevoerd (Mededeeling van Dr. de Haan).

- BENCKONG Toncqua, gepasseert voor den gesworen clerq Fredrick Roest in dato den 16^{en} September 1653 geteekent met letter . F.
- Item een obligatie ten laste van Tan jocktian chinees inhoudende twintigh rijxd a 60 stuivers ider, onder borgtocht van Tsong tsoeko chinees gepasseert voor mij nots. in dato den sesten Febr. 1662 geteek^t met letter. G.
- Item een dito ten laste van Te kou liong ende Lau Sinko beide chineesen inhoudende veertigh Rijxd^s a 60 stuivers ider onder borgtocht van Tandsiko ende tan lacko gepass^t voor den nots Anthonij Huijsman in dato den 25^{en} Januarij 1662 geteek^t met letter. H.
- Een dito ten laste van Limiko chinees inhoudende veertigh Rijxd^s a 60 stuivers ider, gepass^t voor mij not^s in dato den 20^{en} Julij 1663 geteek^t met letter I.
- Item een dito ten laste van Tan Soeko inhoudende de somma van een hondert rijxd^s a 60 stuivers ider onder borgtocht van Te janko chinees gepasseert voor mij not^s in dato den 14^{en} December 1663 geteek^t met letter K.
- Item een dito ten laste van Tsilocko chinees inhoudende een hondert Rijxd^s a 60 stuivers ider, onder borgtocht van Malock ende Congen beide van quinam gepass^t voor mij nots. in dato den 11^{en} Januarij 1664 geteek^t met letter L.
- Item een dito ten laste van Ho Songboeng chinees inhoudende vijftich rd^s: a 60 stuivers ider onder borgtocht van Saetse van batavia gepass^t voor mij nots. in dato den 15^{en} Augustij 1664 geteek^t met letter M.
- Item een dito ten laste van Asoelick van balij inhoudende vijftich rijxd^s onder borgtocht van Lim Siantse gepass^t voor mij nots in dato den vierden Augustij 1665 geteek^t met letter . . . N.
- Item een dito ten laste van Ong Aijko chinees inhoudende de somma van vijftigh rijxd^s a 60 stuivers ider onder borgtocht van Ho gounio chinees gepass^t voor den nots. Pieter van Leeuwen in dato den 26^{en} Meij 1665 geteek^t met letter. O.
- Een dito ten laste van Jo tsaj ko chinees inhoudende vijftigh rijxd^s gepasseert voor den nots. Pieter van Leeuwe in dato den vijffden Julij 1665 geteek^t met letter P.
- Item een obligatie ten laste van Lebe van balij inhoudende veertig Rijxd^s a 60 stuivers ider gepasseert voor mij nots. in dato den 27^{en} Julij 1661 ende geteek^t met letter. Q.
- Een dito ten laste van Lim Oenko in dato den 24^{en} Julij 1665 inhoudende vier hondert rijxd^s a 60 stuivers ider gepass^t voor mij not^s ende geteek^t met letter. R.
- Een dito ten laste van Tsekingsioko chinees inhoudende Een hondert Rijxd^s a 60 stuivers ider onder borgtocht van Tse anko

chinees gepass^t voor mij nots in dato den 17^{en} Meij 1666 ende geteek^t met letter S.

Een dito ten laste van Souw dsisaij chinees inhoudende een hondert Rijxd^s à 60 stuivers ider onder borgtocht van Oet van coutchin gepass^t voor mij nots. in dato den 11^{en} Julij 1666 ende geteek^t met letter T.

Item een dito ten laste van Tan lacko chinees inhoudende vijftigh rijxd^s à 60 stuivers ider, onder borgtocht van pehia chinees d'obligatie is verleijt geteek^t met letter V.

Item een dito ten laste van Limjocko inhoudende een hondert rijxd^s onder borgtocht van Lim ouw ko chinees de obligatie berusten onder Thomas Engels geteek^t met letter W.

Item verclaert sij comp^{te} haer eijgen wooninge mitsgaders het groote nieuwe hujs daer h^r fiscael in woont ter weescamer verbonden te hebben, gelijk oock hebbe gedaen de voochden van de kinderen van Conjock chinees onder verbintnisse van haere huijsingen tot af legginge van haer gemeene schult aen de heer Cornelis Speelman op sijn E. vertrecq als Gouverneur naer de cust ¹ monterende negen duijsent rijxd^s capitael dewelcke sij NIAIJ INQUA verclaert alleen betaelt te hebben ende sulcx van de kinderen van Conjock te pretenderen heeft vier duijsent en vijff hondert rijxd^s metten intrest van dien behalvens noch een openstaende rekeninge over verschot van verscheijde gelegentheden mits sij Niaij Inqua als noch ter weescamer hebbe te betaelen drie duijsent rijxd^s als reste van meerder somma waer vooren haer Niaij Inquas twee voornoemde huijsingen mitsgaders de huijsingen van den overleden Conjock te samen noch sijn ende blijven verbonden memorie.

Item heeft sij Niaij Inqua ses slaven bij naemen:

Taijsoe van bugis,

Badong van balij,

Balangaen van bugis,

Ontong van Borneo,

Lackat van Borneo,

Salamat van Biema,

en de negen slavinnen bij naemen:

Cassiman van balij,

Cassi van batavia,

Gantij van botton,

Potsat van batavia,

¹ 4 Mei 1663. — Naar deze obligatie is vergeefs gezocht; misschien kocht Njaj Inqua zijn huis of nam zij schuldvorderingen van hem over. De overschrijving van het huis is echter niet gevonden. (Mededeeling van Dr. de Haan).

Oelas van botton,

Intaran van balij,

Poetjoeck van botton,

Pinatij van balij,

Batoe boelan van balij.

Ten lesten noch drie slavinnen vrijgegeven in den testamente geroert,

Item aen alderhande gemaecte silver wercken te samen gewogen vijf en dertigh cattijs met den goenie sack daer in het al te samen gebonden ende gewogen is geweest sonder meer.

Item aen alderhande gout wercken waer aen oocq eenige silver steelen ende draeden vast gemaackt ende door werck sijn welcke oocq met goet wercken gewogen sijnde swaer wegen een en dertich teijlen.

Item noch bijzonderlijck eenige gout geslage bloemen aen twee silvere steelen op gemaackt wegen vier teijlen swaerte soo silver als gout.

Item aen contante penningen een duijsent rijxd^a sonder meer welcke sij van Lit Soeko chinees hier voren genoemd geleent heeft ende bij haer is behoudende, tot subsidye van haere noodige oncosten.

Ten alder lesten alder hande huijs raet als sij NIAIJ INQUA jegenwoordich is besittende per memorie.

Eijntelijck verclaert sij comparante in anke te hebben eenen thuijn en lant met suijkerriet beplant op haer eijgen coste, alhier geteeck^t met letter X.

Aldus bij de compt^e op gegeven ende geïnventariseert ende naer dat desen inventaris haer weder pertinent is voorgehouden ende sij verclaerde den selven op recht te sijn sonder meerder goederen te hebben is dese gepass^t ende bij haer neffens mij notaris ende getuijgen te samen onderteekent in Bat^a thaeren woonhuijse op den vijftienden December 1666.

Gesteld bij Niay Inqua.

Ons present.

Daniel Isaex:

Philip Fransz.

Quod attestor

Jan Keijzers not^a.

(Uit notarieele papieren en register van
overschrijvingen, 1634—1636, in Landsarchief).

Kaart van het fort Jacatra en omgeving in 1619.

Toelichting van de kaart.

G. G. Coen zond deze kaart aan Bewindhebbers bij zijn brief van 5 Augustus 1619 de (Jonge IV, 183) waarin wordt gezegd: „By dese gaet ontwerp van 'tfort Jacatra; doch UEd. sullen gelieven te verstaen, dat ons met dit werck gants niet behelpen connen, en alsoo 't selvige in haeste ter diffentie opgeworpen is en isser gants niet dat tot een goet werck te staen comen sall; daerom sal een geheel nieuw fort en nieuwe huysen gemaect moeten worden.”

Het origineel is $34 \times 42\frac{1}{2}$ c.M. en maakt onder N°. 1176 deel uit van de kaartenverzameling van het Algemeen Rijksarchief.

De aanwijzingen welke er op voorkomen, zijn de volgende:

Register vant fort ende omleggende landt Jacatra.

- a. t fort Jacatra. -
- b. is 't deseijn van een nieuw fort waer van de punct ij begost is.
- e. de riviere.
- d. de zee doch is overal heel vlack.
- e. is het quartier daer de Chinesen ende getrouden woonen sijnde alrede vol huijsen.
- f. creupelbos staende in een morassige gront die met hoochwater ten dele ondervloet.
- g. plaetse daer de stadt Jacatra gelegen heeft.
- h. visschers quartier geweest daer d'Engelsen tegen ons fort over een loge gehadt ende 2 baterijen geplant hebben.
- ij. van dese punct worden de fundamenten geleyt door de moras op een santgront omtr[ent] $1\frac{1}{2}$ vadem diep.